

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ALGILANAN DUYGUSAL İSTİSMAR
DÜZEYLERİ İLE ATILGANLIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aslı KARANİS

Psikoloji Ana Bilim Dalı

Psikoloji Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Şahide Güliz KOLBURAN

Ekim 2016

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ALGILANAN DUYGUSAL İSTİSMAR
DÜZEYLERİ İLE ATILGANLIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aslı KARANİS
(Y1412.270027)

Psikoloji Ana Bilim Dalı

Psikoloji Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Şahide Güliz KOLBURAN

Ekim 2016

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Psikoloji Ana Bilim Dalı Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı Y1412.270027 numaralı öğrencisi Aşlı KARANİS'in "ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ALGILANAN DUYGUSAL İSTİSMAR DÜZEYLERİ İLE ATILGANLIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 09.09.2016 tarih ve 2016/19 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından **oybirliği** ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak **KABUL** edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :13/10/2016

1)Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Şahide Güliz KOLBURAN

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Halil EKŞİ

3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Engin EKER

Şahide Güliz Kolburan
Halil Ekşi
Engin Eker

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Beşarılı** olması halinde bu form imzalanacaktır. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum ‘**Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Duygusal İstismar Düzeyleri ile Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**’ adlı çalışmanın,tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerinde bilimsel ahlak ve geleneklerine aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (08/09/2016)

Aslı KARANİS

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimimde insani ve ahlaki değer yargıları ile örnek edindiğim, araştırma sürecimde en baştan en sonuna kadar değerli katkı ve yardımlarını esirgemeyen, desteğiyle cesaretlendiğim değerli hocam ve tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Şahide Güliz KOLBURAN'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Bugünlere gelmemdeki en büyük emek ve pay sahiplerim, çalışma sürecimde desteklerini esirgemeyen sevgili annem Aysun KARANİS, babam Ömer KARANİS ve ilk arkadaşım canım kardeşim Ali KARANİS'e gönülden teşekkürler.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana yardımcı olan Beylikdüzü Belediyesine ve çalışma arkadaşlarıma, anket çalışmalarımda bana yardımcı olan İstanbul Aydın Üniversitesi öğretim üyelerine, çalışmamın tamamlanmasında katkı sağlayan öğrencilere ve jüri üyelerime teşekkür ederim.

Ekim 2016

Aslı KARANİS

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGE LİSTESİ	ix
ÖZET	x
ABSTRACT	xii
1.GİRİŞ	1
1.1. Problem Cümlesi.....	4
1.2. Hipotezler.....	4
1.3. Sayılıtlar.....	4
1.4. Sınırlılıkları.....	4
1.5. Tanımlar.....	4
1.6. Araştırmanın Önemi.....	5
2.DUYGUSAL İSTİSMAR	
2.1. İstismar Kavramı.....	6
2.2. İstismar Çeşitleri	6
2.2.1. Fiziksel İstismar.....	7
2.2.2. Cinsel İstismar.....	8
2.2.3. Ekonomik İstismar.....	10
2.2.4. Duygusal İstismar.....	10
2.3. Duygusal İstismar Olarak Kabul edilen Davranışlar	13
2.3.1. Reddetme	13
2.3.2. Tek Başına Bırakmak	14
2.3.3. Suça Yönelme	14
2.3.4. Şiddet ve Korkuya Dayalı İletişim	14
2.3.5. Kendi Çıkarına Kullanma	15
2.3.6. Kapasite Üstü İstek	15
2.3.7. Duygusal Tepkiyi Göstermeme	15
2.3.8. Aşağılama	16
2.3.9. Aşırı Koruma	16
2.3.10. Ayrım ve Karşılaştırma Yapma.....	17
2.4. Duygusal İstismarın Nedenleri.....	17
2.5. Çocukluklarda Duygusal İstismar.....	19
2.6. Ergenlerde Duygusal İstismar.....	21
2.7. Yetişkinlerde Duygusal İstismarın Algılanması.....	22
2.8. Duygusal İstismar İle İlgili Yapılmış Çalışmalar	23
2.8.1. Duygusal İstismar İle İlgili Yurt Dışında Yapılmış Çalışmalar	23
2.8.2. Duygusal İstismar İle İlgili Türkiye’de Yapılmış Çalışmalar.....	26
3. ATILGANLIK	
3.1. Atılganlık Kavramı	29
3.2. Davranış Biçimleri	31

3.2.1. Pasif-Çekingen Davranış Biçimi.....	31
3.2.2. Saldırgan Davranış Biçimi.....	32
2.2.3. Dolaylı Saldırgan Davranış Biçimi.....	33
2.2.4. Atılgan Davranış Biçimi.....	34
3.3. Atılganlık Davranış Şekilleri	36
3.3.1. Temel Atılganlık	36
3.3.2. Empatik Atılganlık	36
3.3.3. Atılgan Davranışı Basamak Olarak Kullanma	36
3.3.4. Ben Dilini Kullanarak Atılgan Davranma	37
3.4. Atılganlık Düzeyini Etkileyen Faktörler.....	37
3.5. Atılganlık İle İlgili Yapılmış Araştırmalar	40
4.MATERYAL ve METOD	
4.1 Araştırmanın Amacı.....	44
4.2 Araştırmanın Evreni ve Örnekleme.....	44
4.3 Araştırmanın Modeli	44
4.4 Verilerin Toplanması	45
4.5 Verilerin Değerlendirmesi.....	46
5. BULGULAR	48
5.1 Demografik Bilgiler.....	59
5.2 Korelasyon Analizi	60
5.3 Değerlendirme	61
6.SONUÇ ve ÖNERİLER	65
KAYNAKLAR	67
EKLER	80
EK I: KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....	81
EK II: YETİŞKİNLER İÇİN ALGILANAN DUYGUSAL İSTİSMAR ÖLÇ.	82
EK III: RATHUS ATILGANLIK ENVANTERİ AÇIKLAMA.....	87
EK IV: UYGULAMA İZİN BELGESİ.....	89
ÖZGEÇMİŞ	90

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 5.1: Yaş Dağılımı Frekans Tablosu.....	51
Çizelge 5.2: Cinsiyet Dağılımı Frekans Tablosu.....	51
Çizelge 5.3: Aile Gelir Durumu Frekans Tablosu.....	52
Çizelge 5.4: Kardeş Sayısı Durumu Frekans Tablosu.....	52
Çizelge 5.5: Öğrencilerin Algıladıkları Duygusal İstismar ile Cinsiyet Değişkeni Arasındaki T-testi Analizi.....	53
Çizelge 5.6: Öğrencilerin Atılganlık Düzeyleri ile Cinsiyet Değişkeni Arasındaki T-testi.....	54
Çizelge 5.7: Katılımcıların Algılanan Duygusal İstismar Düzeyleri ile Yaş Değişkeni Arasındaki İlişki.....	55
Çizelge 5.8: Katılımcıların Atılganlık Düzeyleri ile Yaş Değişkeni Arasındaki Anova Testi.....	56
Çizelge 5.9: Katılımcıların Algılanan Duygusal İstismar Düzeyleri ile Gelir Seviyeleri Arasındaki Anova Testi.....	57
Çizelge 5.10: Katılımcıların Atılganlık Düzeyleri ile Gelir Seviyeleri Arasındaki Anova Testi.....	58
Çizelge 5.11: Katılımcıların Algılanan Duygusal İstismar Düzeyleri ile Kardeş Sayısı Arasındaki Anova Testi.....	59
Çizelge 5.12: Katılımcıların Algılanan Duygusal İstismar Düzeyleri ile Kardeş Sayısı Arasındaki Anova Testi.....	60
Çizelge 5.13: Algılanan Duygusal İstismar Düzeyi ile Atılganlık Düzeyi Arasındaki Korelasyon Analizi.....	61

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ALGILANAN DUYGUSAL İSTİSMAR DÜZEYLERİ İLE ATILGANLIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Yapılan araştırmalar, duygusal istismarın çocuklarda ve ergenlerde olduğu gibi yetişkinlerin de hayatında birçok olumsuz sonuç doğurduğunu ortaya koymaktadır. Bazı durumlarda onarılması güç sorunlara neden olan duygusal istismar, çocuk, ergen ve yetişkinlerin sosyal ilişkilerini ve sosyal gelişimlerini de olumsuz yönde etkilemektedir. Yapılan araştırmalar, çocukluk döneminde duygusal istismara maruz kalmış yetişkinlerin istismara uğramamış olanlara oranla ruhsal rahatsızlıklar yaşama risklerinin daha fazla olduğunu göstermektedir. Araştırmaların ortaya koyduğu duygusal istismar kökenli rahatsızlıklar, pek çok başlık altında incelenebilmektedir.

Bu araştırmanın amacı ise, üniversite öğrencilerinin algılanan duygusal istismar düzeyleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma, duygusal istismar ile atılganlık arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını inceleyerek, yaş, cinsiyet, ekonomik durum vb. değişkenlerin bu ilişkideki rolünü ortaya koymaya çalışacaktır. Araştırma evrenini İstanbul Aydın Üniversitesi'nde okuyan lisans ve lisansüstü öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde duygusal istismar, ikinci bölümde ise atılganlık kavramı teorik açıdan incelenerek alanyazı çalışması yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise, İstanbul Aydın Üniversitesi'nde yapılan çalışmanın bulgularına yer verilmiştir. Araştırma verilerine ulaşmak için "Yetişkinler İçin Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği", "Rathus Atılganlık Envanteri" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Elde edilen veriler, SPSS 15 programında analiz edilmiştir. Cinsiyet değişeni ile duygusal istismar ve atılganlık seviyesi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla T-testi analizi yapılmıştır. Yaş, ailenin gelir durumu ve kardeş sayısı gibi ikiden fazla değişkeni olan verilerin duygusal istismar ve atılganlık düzeyi ile karşılaştırılmasında Anova analizi uygulanmıştır. Çalışmada ayrıca algılanan duygusal istismar toplam sayısal değerleri ile atılganlık düzeyi toplam sayısal değerleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

Araştırma sonucunda, kız öğrencilerin duygusal istismar algılama düzeyleri, erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Ancak cinsiyet değişkeni ile atılganlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Duygusal istismar algılama düzeyi 18-25 yaş arası öğrencilerde daha yüksek bulunmuştur. Yaş değişkeni ile atılganlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Duygusal istismar algılama düzeyi ailelerinin gelir seviyesi yüksek olan öğrencilerde daha yüksek bulunmuştur. Gelir seviyesi değişkeni ile atılganlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Kardeş sayısı değişkeni ile algılanan duygusal istismar ve atılganlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Son olarak, yapılan korelasyon analizi sonucuna göre; algılanan duygusal istismar arttıkça atılganlık seviyesinin düştüğü saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Duygusal istismar, atılganlık düzeyi*

UNIVERSITY STUDY OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE LEVEL OF PERCEIVED EMOTIONAL ABUSE BY STUDENTS ASSERTIVENESS LEVELS OF

ABSTRACT

According to researchments, emotional abuse cause negative problems on the lifes not only children and teenagers, but also adult people. In some situatios, emotional abuse which cause irreparable problems, affect the social relations and social process of adults, teenagers and children. Investigations show that the people who have been exposed to emotional abuse during their childhood, have more risks that facing with mental illnesses than the other people. The mental illnesses which are shown by researchments can be examined under various titles.

This study it examined relationship between university students emotional abuse detection level with the level of assrtiveness. The study inquire the meaningful relation between emotional abuse and the level of assertiveness and the role of the variables such as age, sex, economical situation etc. on this relation. The rearsch universe have been created by undergraduate students and graduate students of Istanbul Aydın University. The study has 3 main sections. In the first part, emotional abuse and secondly, the level of assertiveness have been examined theoretically and studied on its literature. At the third section, there are findings of the study which has been done at he Istanbul Aydın Universtiy. To get the datas of the study, “Perceived Emotional Abuse Scale for Adults”, “Rathus Assertiveness Inventory” and “Personal Information Form”have been used. The datas have been analyzed by the program SPSS 15, Besides. Ttest analyze has been used to study f the relation between emotional abuse and assertiveness level with the variant of sex. Also Anova analyze system has been used for the datas with more than two variables such as age, family income status and the number of brothers or sisters. On the other hand, for te examining of the relation of the total numerical values between emotional abuse and the level of assertiveness, Correlation Analysis system also has been used.

As a result of the research, the emotional abuse detection level of female students are more than male students. However. between the variable of sex and the level of assertiveness can not be finded any meaningful relation.

The emotional abuse detection level has been founded more high level around the students aged 1825 years. However,the variable of age and the level of assertiveness can not be finded any meaningful relation.

The emotional abuse detection level has been founded more high level on the students who have high income levels. However, the variable of income level and the level of assertiveness can not be found any meaningful relation. On the other hand, according to the study, there are not any meaningful relation between the variable of the number of brothers or sisters and the level of assertiveness

The last point is that according to the results of correlation analysis, when the perceived emotional abuse increase, the level of assertiveness decrease, so there is an inverse ratio between perceived emotional abuse and the level of assertiveness

Keywords; *Emotional abuse, the level of assertiveness*

1. GİRİŞ

İstismar, kişinin doğduğu andan itibaren bulunduğu her ortamda (evde, okulda, sokakta, iş yerinde vb) çeşitli nedenler ve şekillerle karşılaşabileceği önemli bir toplumsal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin büyüme ve gelişimine olumsuz yönde etki eden her türlü davranış olarak tanımlanabilen istismar durumuna, insanlık tarihi boyunca her kültürde ve coğrafyada rastlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün 1998 yılında yapmış olduğu açıklamaya göre 900 binden fazla çocuk kötü muameleye, 450 bin çocuk ihmale, yaklaşık 250 bin çocuk ise fiziksel istismara maruz kalmıştır. Bu çocukların cinsel istismara uğrama oranı %12, duygusal istismara uğrama oranı ise %6 olarak bulunmuştur. Çocukların büyük bir kısmı ise istismarın birden fazla çeşidine maruz bırakılmıştır (Germain ve Sandoval, 2002).

Bir istismar çeşidi olarak karşımıza çıkan duygusal istismar; çocuk ve gençlerin, psikolojik gelişimlerinin duraklamasına neden olacak sözel istismarı ve/veya aşırı emirleri kapsayan, çocukların ve ergenlerin ihtiyaç duydukları ilgi, sevgi ve bakımdan mahrum bırakılarak, kimliklerini zedeleyerek bozuk davranışlarını ortaya çıkaran tavırları içermektedir. Duygusal veya psikolojik istismar, diğer tüm istismar biçimlerini şemsiye gibi altında toplamaktadır. Tek başına söz konusu olabildiği gibi fiziksel ve cinsel istismarla beraber de görülmektedir. Yapılan araştırmalar fiziksel ve cinsel istismarın hasarları ortadan kalksa da duygusal istismarın yaratmış olduğu hasarların devam edebildiğini göstermektedir (Polat, 2001).

Gündelik yaşamda en sık rastlanan istismar tiplerinden birisi olan duygusal istismar, en sık şekliyle, ebeveyn ya da çevredeki diğer yetişkinlerin çocuğun yetenekleri üstünde istek ve beklentiler içinde olmaları sonucu ortaya çıkmaktadır. Beş farklı ülkede yapılan bir çalışmada çocuğa bağırmanın en sık karşılaşılan duygusal istismar biçimi olduğunu ortaya koymuştur (Runyan, Corrine ve Ikeda, 2002). Çocuk üzerinde duygusal istismara yol açan davranış şekilleri çok çeşitli şekillerde gerçekleşebilmektedir. Çocuğu fiziksel ceza ile korkutmak, tehdit etmek, aşağılamak, sevilmemesini hissettirmek, yaşına ve gelişimine uygun olmayan işlerde çalıştırmak bunlardan bazılarıdır (Ünal, 2008). Bazı araştırmacılar istismarı, ailede yaşanan

fonksiyon bozukluğuna bağlamaktadırlar. Bir başka deyişle; istismara neden olan davranışların temelinde, çocukların gereksinmeleriyle ebeveynlerin yeterlilik seviyesi arasındaki ilişkinin dengesizliği gösterilmektedir. Bu anlamda incelendiğinde duygusal istismar, pek çok ailede farkında olarak ya da olmayarak, ciddi sorunlarasebep olabilen bir istismar çeşididir (Germain ve Sandoval, 2002).

Çocukların maruz kaldığı istismar türleri üzerinde yapılan araştırmalar, uzun vadede en olumsuz etkileri bırakan istismar türlerinin cinsel istismar ve duygusal istismar olduğunu ortaya koymaktadır. Çocukluk dönemlerinde duygusal istismara maruz kalan bireylerin ileriki yaşlarında, cinsel istismara maruz kalanlardan daha fazla psikolojik sorun yaşadığı bilinmektedir (Adalı, 2007). Duygusal istismara maruz kalan çocukların psikolojik sorunların yanı sıra fiziksel ve zihinsel gelişmeleri de olumsuz yönde etkilenebilmektedir. Zihinsel yeterlilikleri yerinde olmasına karşın bu çocuklarda, renme güçlüğü, dikkat dağınlığı gibi sorunlar yaşanabilmektedir. Tüm bu olumsuz izelge içinde çocuklar kişilik gelişimlerini tamamlayamamakta ve başarılı bireyler olmaları güçleşmektedir (Topbaş, 2004). Slade ve Wissow (2007), Duygusal istismara maruz kalan çocukların genelde, akademik süreçlerini geciktirme eğiliminde sahip olduğu görülmektedir. Duygusal istismar mağduru çocukların akademik performans notları düşük görülür ve bu durum süreklilik gösterir (düşük notlar, sosyal ve kişisel uyum güçlüğü)(Edelbrock ve Achenbach, 1984).

Ergenlerde algılanan duygusal istismar, sosyal fobi depresyon obsessif-kompulsif davranışlar ve anksiyete yeme bozuklukları ve özkıyım gibi psikopatolojik rahatsızlıkların yanı sıra; kişisel, sosyal ve genel uyumsuzluk, akademik başarısızlık, düşük benlik algısı, kendini kabul düzeyinde düşüş, gibi birtakım problemlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Duygusal istismar, çocuklar ve ergenlerde olduğu gibi yetişkin insanların da maruz kaldığı bir olgudur. Yetişkin bireylerde, sevgi, şefkat, ilgi onay destek gibi duygu ve duygusal ihtiyaçların göz ardı edilmesi, kmsenmesi, inkar edilmesi olarak tanımlanan duygusal istismar, bunun yanı sıra hakaret etmek, sövmek, kişinin öz güveninin yitirmesine yol açmak, aşağılayıcı sözler söylemek şeklinde de görülebilir.

Duygusal istismarın olumsuz etkilerinden biri de benlik saygısına paralel olarak gelişen atılganlık düzeyidir. Atılganlık, bireylerin gerekli bir empati ortamı da oluşturarak, karşısındaki kişilerin kim olursa olsun haklarını gasp etmeden,

davranışlarını yadırgamadan, hiçe saymadan kendi davranışlarını da ortaya koyarak, gerektiğinde “hayır” diyerek kendisini ifade edebilmesidir. Sosyal-kültürel ve psikolojik doğası gereği pek çok araştırmaya konu olan atılganlık kavramı girişkenlik olarak da isimlendirilmiş; kişilerarası ilişkilerin nitelik ve niceliğinin iyileştirmesinde temel uyum ögesi olarak değerlendirilmiş ve sosyal beceriler bakımından önem kazanmıştır.

Bu nedenle bu araştırma, üniversite öğrencilerinin algılanan duygusal istismar düzeyleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır.

1.1. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi; Algılanan duygusal istismar düzeyi ile atılganlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Şeklinde belirlenmiştir.

1.2. Hipotezler

Araştırmanın hipotezi; Duygusal istismara uğramış yetişkinlerin (üniversite öğrencilerinin) atılganlık düzeyleri, duygusal istismara uğramamış olanlara oranla daha düşüktür. Alanyazına uygun şekilde, katılımcıların algıladıkları duygusal istismar düzeyi ile atılganlık düzeyleri arasında bir ilişki olması beklenmektedir.

1.3. Sayıtlar

1. Üniversite öğrencilerinde algılanan duygusal istismar ile atılganlık düzeyi arasında cinsiyet değişkenine bağlı anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Duygusal İstismar İle Atılganlık Düzeyleri Yaş Değişkenine Bağlı Anlamlı Bir İlişki Var Mıdır?
3. Üniversite öğrencilerinde algılanan duygusal istismar ile atılganlık düzeyi arasında ailelerinin gelir seviyesi değişkenine bağlı anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Üniversite öğrencilerinde algılanan duygusal istismar ile atılganlık düzeyi arasında kardeş sayısı değişkenine bağlı anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.4. Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sınırlılıkları şu şekilde belirlenmiştir;

1. Yapılan araştırma “*Yetişkinler İçin Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği*”, “*Rathus Atılganlık Envanteri*” ve “*Kişisel Bilgi Formu*” nun ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
2. Yapılan araştırma İstanbul İlinde bulunan İstanbul Aydın Üniversitesi’nin yüksek lisans ve lisansüstü öğrencileri ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

İstismar: İstismar; kelime anlamı olarak “ *işletme, yararlanma, birinin iyi niyetini kötüye kullanma, sömürme* “ anlamlarına gelmektedir (Türkçe Sözlük 2015:991).

Duygusal İstismar: Duygusal istismar, kişileri olumsuz etkileyen tutum ve davranışlara maruz bırakmak veya gereksinim duydukları ilgi ve sevgiden yoksun bırakılarak toplumsal ve bilimsel standartlara göre psikolojik zarara uğratmak olarak açıklanabilir (Polat, 2001).

Atılganlık: Kendini etkili olarak ortaya koyma, etkili davranma, girişkenlik olarak tanımlanmaktadır (Davaşlıgil vd. 1998)

1.6. Araştırmanın Önemi

Duygusal istismarın en olumsuz etkileri, bireylerin psikolojik gelişimlerine verdiği zararlarıdır. Yapılan araştırmalar, algılanan duygusal istismarın, kişilerde yaşam boyu süren olumsuz psikolojik etkiler bırakabildiğini ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin, öğretmenlerin ya da yakın çevrenin çocuklar üzerinde bilerek ya da bilmeyerek uyguladıkları duygusal istismar, çocukların kişilik gelişimlerini olumsuz yönde etkileyerek onların kendilerine olan güvenlerini azalttıkları bilinmektedir. Özellikle otoriter, ataerkil, aşırı kollayıcı ve kontrolcü çocukların pasif ve kendilerine güveni olmayan kişilikler geliştirmelerinde önemli etken olmaktadır.

Duygusal istismarın ortaya çıkardığı hasarlar, fiziksel istismar kadar zedeleyici olsa da duygusal istismarın bulguları daha gizli olmaktadır. Yapılan bu çalışma, duygusal istismarın atılganlık düzeyine etkisi incelenerek, bu alanda yapılan araştırmalara katkıda bulunması hedeflenmiştir.

2.DUYGUSAL İSTİSMAR

2.1. İstismar Kavramı

İstismar; kelime anlamı olarak “ *işletme, yararlanma, birinin iyi niyetini kötüye kullanma, sömürme* “ anlamlarına gelmektedir (Türkçe Sözlük 2015:991).

İstismar hukuk, psikoloji, tıp gibi disiplinler tarafından ele alınan disiplinler arası bir konudur ve bununla ilintili olarak da farklı kavramlarla ifade edilmekte ve farklı biçimlerde sınırlandırılmaktadır. İngilizce’deki “abuseandneglect” in karşılığı olarak “istismar ve ihmal” yaygın olarak kullanılmakta, “abuse” kelimesinin karşılığı olarak da istismar, örseleme, kötü muamele, kötüye kullanım, ezim, suistimal, taciz en sık kullanılan terimler olarak karşımıza çıkmaktadır (Kırımsoy2003:12).

İstismar etmek, kişi ya da kişilerin iyi niyetlerini kötüye kullanarak yararlanmak, zarar vermeyi hedeflemek, karşısındakinin rızası olmadan ve iradesini dikkate almadan sömürmek gibi anlamları içerir. İstismarların her toplumda, her kurumda görülmesi mümkündür. İstismar toplumsal ahlâk kurallarına ve yasalara aykırı kabul edilir. İstismar çoğunlukla gücü elinde bulunduran kişilerin (siyasal, sosyal, ekonomik, fiziki, cinsel gibi.) başkalarına yönelik sömürme, yararlanma ve iyi niyetlerini kötüye kullanma şeklinde ortaya çıkmaktadır (Özcan, 2009).

Çocuk ihmali ve istismarı genel olarak; anne-baba ya da çocuğa bakmakla yükümlü bir yetişkin tarafından çocuğa yöneltilen, uzmanlar ve toplum tarafından kusurlu ya da hasar verici olarak kabul edilen ve çocuğun gelişiminde olumsuz rol oynayan eylem ve eylemsizliklerin tümü olarak açıklanmaktadır. Bu eylem ya da eylemsizliklere maruz kalan çocuklarda fiziksel, ruhsal, cinsel ya da sosyal açıdan problemler ortaya çıkmakta ve çocuğun sağlık güvenliği tehlikeye girmektedir (Taner ve Gökler, 2004).

Dünya Sağlık Örgütü, çocuk istismarını; yetişkin bir birey tarafından bilerek veya bilmeyerek çocuğa yöneltilen ve çocuğun fiziksel ve psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen davranışlar olarak tanımlamaktadır (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004).

2.2. İstismar Çeşitleri

İstismar kavramı, farklı isim ve sınıflar altında incelenmiş bir kavramdır. Bu çalışma kapsamında istismar kavramının çeşitleri, fiziksel, cinsel, ekonomik ve duygusal istismar olarak 4 başlıkta incelenmiştir.

2.2.1. Fiziksel istismar

Fiziksel istismar, en yaygın anlamda çocuğun ya da bireyin kaza dışı bir sebeple yaralanması şeklinde tanımlanmaktadır (Vatansever, 2004).

Çocuklara uygulanan fiziksel istismar;erişkin bir bireyin, cezalandırmak, disiplin altına almak, öfke boşaltmak ya da başka nedenlerle ve çeşitli yöntemler kullanarak çocuğa uyguladığı şiddeti içermektedir (MEB-UNİCEF, 2002).

Sözen (2005) çocuklara yönelen fiziksel şiddeti; “çocukların onlara bakmakla yükümlü ebeveynleri tarafından fiziksel açıdan zarar görerek, bedensel bütünlüklerinin bozulması” olarak tanımlamıştır.

İhmalden sonra en sık karşılaşılan çocuk istismar türü, fiziksel istismar türüdür. Çocuklarda kazaların sıklıkla görülmesiyle birlikte, yaşlarıyla uyumlu olmayan ve de doğal yollarla oluşma ihtimali düşük olan fiziksel hasarlar istismarı düşündürmelidir. Türkiye’de çocuk istismarı bildirilerinin verilerini toplayan bir kurum bulunmamaktadır. Ancak konuyla ilgili olarak yapılmış pek çok çalışma mevcuttur. 16 bin çocuk üzerinde yapılmış olan bir araştırmada, çocukların % 34’ünün fiziksel şiddete maruz kaldığı ortaya çıkmıştır. Ceza dosyalarının incelenmesiyle yapılan bir başka araştırmada ise dosyaların %1,5’inin çocuklara karşı işlenen suçlarla ilgili olduğu saptanmıştır. Yetişkinler üzerinde yapılan bir başka araştırmada her üç yetişkinden birinin çocukluk ya da gençlik döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığı ortaya çıkmıştır. Ebeveynler dışında öğretmenler için de dayanın bir disiplin şekli olarak kabul edilmesi fiziksel şiddetin yaygınlığının bir göstergesi durumundadır. Bu verilere rağmen polis kayıtlarına geçen fiziksel şiddet vakaları, ancak ölesiye dövülme ya da hayati tehlike içeren durumlara ilişkindir (Kurtbay, 2007).

Şiddet olgusu günümüzün en önemli sosyal sorunlardan birisidir. Sosyologlar ve psikologlar tarafından sıklıkla incelenen bu olguüzerindeortak bir tanımlama yapılamamıştır. Şiddetin sözlük anlamı; sert ve katı davranış, kaba kuvvet kullanma, sertlik anlamına gelmektedir. Şiddet, bir kişiye güç ya da baskı uygulayarak isteği

dışında bir şey yapmak ya da yaptırmak; şiddet uygulama eylemi ise zorlama, saldırı, kaba kuvvet, bedensel ya da psikolojik acı çektirme ya da işkence yapma, vurma, yaralama olarak da tanımlanmaktadır. Dünyada tüm ülkelerindeki okullarda, evlerde, sokaklarda, bakım kurumlarında ya da toplumun bütün kesimlerinde çocuklar, fiziksel, cinsel, duygusal ya da ekonomik şiddetle karşı karşıya gelmekte; bazen tanık, bazen mağdur, bazen de uygulayıcı olarak şiddetle iç içe yaşamaktadırlar (Kurtbay, 2007).

Çocuklara karşı uygulanan şiddetin nedenlerini açıklamaya yönelik bir takım temel yaklaşımlar geliştirilmişse de bu yaklaşımların hiç birisi tek başına yeterli bulunmamaktadır. Yapılan çalışmalar, çocukluk döneminde şiddete maruz kalan ebeveynlerin aynı şiddeti kendi çocuklarına da uyguladıklarını ve bu olgunun nesiller boyunca devam ettiğini göstermektedir (Kurtbay, 2007).

2.2.2. Cinsel istismar

Çocuk cinsel istismarı, yetişkin bir bireyin 18 yaşından küçük olan çocuk ve ergenleri cinsel istekleri ve ihtiyaçlarını doyumak için kullanması olarak tanımlanmaktadır. Hukuksal boyutta bakıldığında ise cinsel istismar; 15 yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş çocuklara karşı ve diğer çocuklara karşı sadece cebir tehdit, hile veya cebir veya iradeyi etkileyen başka bir nedenle gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış olarak tanımlanmaktadır. Bir çocuk ve erişkin arasında yaşanan temas ve ilişki, o erişkinin seksüel stimülasyonu için kurulmuş ise veya aralarında bariz bir yaş farkı olan iki çocuk arasında büyük olanın küçük olan çocuk üstünde belirgin bir güç ve kontrol uygulaması sonucunda cinsel istismardan söz edilmektedir (İzmirli ve Polat; 2001).

Bir başka deyişle cinsel istismar, çocuğun kendisinden en az 6 yaş büyük bir kişi tarafından cinsel doyum için zorla veya ikna edilerek kullanılması veya üçüncü bir kişinin/kişilerin bu amaçla çocuğun kullanılmasına izin vermesidir (İzmirli ve Polat; 2001).

Kara (2004), cinsel istismarı “psikososyal gelişimini tamamlamamış ve yaşı küçük bir çocuğun bir erişkin tarafından cinsel doyum için kullanılması” olarak tanımlamıştır.

Bu tanımlardan da anlaşıldığı gibi, çocuk cinsel istismarı, hukuken çocuk kabul edilen 18 yaş altındaki birine erişkin bir kişi tarafından gerçekleşen bir eylemdir. Aynı eylem, her ikisi de 18 yaş altı olan çocuklar arasında yaş farkı olduğu durumda da söz konusudur. Genellikle cinsel istismara uğrayan çocuklar, kendilerine uygulanan bu davranışın niteliğini anlayamayacak durumda oldukları için ya da kimi zaman başkalarına söylemeye utandıkları için bu davranışa katlanmak durumunda kalmaktadırlar.

Ensest kavramı, aralarında kan bağı bulunan ve çoğu toplumda yasalarla cinsel birliktelik kurmaları yasaklanmış olan kişilerin ilişki cinsel birliktelik kurmasını ifade etmektedir. Geleneksel ahlak ve din kurallarının ve hukuk yasalarının birbirleriyle evlenmelerini yasaklamış, akraba ilişkisi olan aile bireyleri arasında yaşanan cinsel birliktelik olarak tanımlanan ensest olgusu bazı araştırmacılar için sadece çekirdek aile içinde değerlendirilirken bazı araştırmacılar içinse biyolojik bağa bakılmaksızın çocuğa bakmakla yükümlü olan tüm kişiler çerçevesinde değerlendirilmektedir. Çocuğun biyolojik aile bireyleri; anne/babası, ağabeyi, ablası, dayısı, amcası, halası, teyzesi vb. güvendiği kişiler tarafından cinsel istismara uğradığı ensest durumu her toplum ve kültürde karşılaşılan bir durumdur. Ancak çeşitli nedenlerle (çocuğun utanması, kendisini suçlaması, ailenin diğer fertlerinin olayın üstünü kapatması vb.) ensest vakaları gizli kalmaktadır. Araştırmacılar ensest vakalarının sadece % 33'ünün bildirildiğini belirtmektedirler (Sözen, 2006).

Parafili, cinsel sapkınlık olarak tanımlanmaktadır. Sağlıklı bireylerin cinsel objesi yetişkin bireyler iken parafiller, cinsel açıdan yetişkinlere değil, farklı nesne ve çocuklara ilgi duymaktadırlar. Parafiller, çocuklarla cinsel birliktelik kurma, çocuklara kendi cinsel organını gösterme veya çocuğun cinsel organını görme konusunda fantezilere, dürtülere sahiptirler. (Yüksel, 2002).

Pedofili, ergenlik dönemindeki bir bireyin (en az 16 yaşında), en az 6 aylık bir süre boyunca, henüz ergenlik dönemine girmemiş ve kendisinden en az 5 yaş küçük bir çocukla cinsel ilişkiye girme konusundaki yoğun istek ve fantezilerinin ya da davranışlarının tekrarlayıcı bir şekilde ortaya çıkarak eyleme dönüştürülmesi olarak tanımlanmaktadır. Pedofili genellikle ergenlik döneminde ortaya çıkan bir hastalıktır. Ancak yetişkin yaşlarda ortaya çıktığı da görülmektedir. (Erdoğan, 2010).

Dünya Sağlık Örgütü'nün yapmış olduğu tanıma göre pedofiller, temel olarak 18 yaş üzeri erkekler olmak üzere, ergenlik yaşı öncesindeki (12 yaş altı) bir çocuğa yönelik anormal sapkın cinsel istek duyan kişilerdir. Pedofiller, sadece çocuklara cinsel istek duyan Özel Tip (ExclusiveType) ve hem çocuklara hem yetişkinlere ilgi duyan Özel Tip olmayanlar (Non- ExclusiveType) olarak iki şekilde karşımıza çıkmaktadırlar (Erdoğan, 2010).

2.2.3. Ekonomik istismar

Ekonomik istismar kişinin çalışarak kendi parasını kazanmasına engel olmak veya kısıtlamak, kazandığı parayı elinden alarak ona pay vermemek, ailenin geliri hakkında kişiye bilgi vermemek gibi davranışları içermektedir (Öztürk ve Ümran 2005:4).

Ekonomik istismar genellikle kadınların ve yaşlıların maruz kaldığı istismar türüdür. Ekonomik istismar, kişinin kendisinin kazandığı parasını yönetmek, kendisine ait olan paranın kullanımına izin vermemek ve kazanç sağlamasını engellemek olarak da tanımlanmaktadır. Bir yaşlının güvendiği birisi tarafından parasının ve malının kötüye kullanılması veya çalınması da ekonomik istismar kapsamına girmektedir (Yıldırım 2005:169).

Türkiye'de kadınlar, ekonomik istismara en yoğun bir biçimde maruz kalan kesimdir.

2.2.4. Duygusal istismar

Duygusal istismar, kişileri olumsuz etkileyen tutum ve davranışlara maruz bırakmak veya gereksinim duydukları ilgi ve sevgiden yoksun bırakılarak toplumsal ve bilimsel standartlara göre psikolojik zarara uğratmak olarak açıklanabilir. Duygusal istismar çocuklar ve yetişkinler için en sık rastlanan istismar türü olmakla birlikte, tanımlanması ve tanınması en zor olanıdır (Polat, 2001).

Duygusal istismarda fiziksel bir bulgu olmamasına karşın olmamasına karşın bu istismar türü çok ağır, orantısız cezalar ve tehditler içermektedir (Glaser, 2002). yetersiz karşılanması, tehdit, izolasyon, aşağılama, reddetme, tek başına bırakma vb. gibi davranışları içerir (Polat, 2001).

Fiziksel ve cinsel istismar türlerinin birçoğunda aynı zamanda duygusal istismar da söz konusudur. Fiziksel istismar ve ihmal olgularının % 90 gibi yüksek bir oranında

duygusal istismar ve ihmaliinde olduğu saptanmıştır (Claussen ve Crittenden, 1991: 5 – 18; şahiner, Yurdakök ve Kavak, 2001).

Duygusal istismara maruz kalmış olan çocuklarda aileden uzaklaşma, gergin olma, bağımlı kişilik bozukluğu, değersiz hissetme, uyumsuzluk ve saldırganlık gibiduygu ve davranışlara sık olarak rastlanmaktadır. Duygusal istismar, fiziksel ve cinsel istismar ile birlikte görülebileceği gibi tek başına da görülebilir. Duygusal istismara bağlı olarak ortaya çıkan hasarlar fiziksel istismar kadar zarar verici olmasına karşınduygusal istismarın bulguları daha gizlidir (aktaran Kara ve ark., 2004).

Bunların yani sıra duygusal istismar, çocuklarda fiziksel ve zihinsel gelişime de olumsuz yönde etki yapmaktadır. Duygusal istismara uğrayan çocuklar normal bir zihinsel potansiyele sahip olmalarına rağmen öğrenme güçlüğu ve dikkat dağınlıklı gibi problemler yaşamaktadırlar. Dolayısıyla duygusal istismara maruz kalan çocukların kişilik yapıları ile birlikte başarı seviyeleri de olumsuz yönde etkilenmektedir. Çocuklar, ebeveynlerini ya da öğretmenlerinin kendilerinden beklediği davranışları sergilemediği zaman “yaramaz” olarak tanımlanırlar. Çocukların bu yaramazlık olarak tanımlanan davranışlara bazen çocuklarıyla fazlasıyla ilgili ailelerde bile bilerek ya da bilmeyerek duygusal istismarla karşılık verilmektedir. Örneğin; yaramazlık yapan bir çocuğa “sus ve otur yerine! Eğer susmazsan seni doktora götürürüm sana iğne yaparlar” gibi tehdit etme tutumu, çocuğun yaramazlığı kesmesine yaramadığı gibi ilerde yaşanacak bir sağlık sorununda doktora gitmek konusunda problemler yaşanmasına neden olmaktadır. Bu anlamda duygusal istismar farkında olarak ya da olmayarak birçok ailede önemli sorunlara neden olan bir istismar türüdür (Topbaş, 2004).

Duygusal istismara maruz kalan bireylerin psikolojik rahatsızlıklar yaşamaya eğilimli ve sosyal ilişkilerinde zorluk yaşayan bireyler oldukları ortaya konmuştur (Branstetter, Bower, Komien ve Amass, 2007). Duygusal istismar ve ihmale maruz kalan çocuklarda dışa vurum ve iče atım sorunları, sosyal ilişkilerinde bozukluk, kendine güven problemi, intihar girişimi, çocukluk dönemi mastürbasyonu ve birçok başka psikolojik sorun görülebilmektedir (aktaran Taner ve Gökler, 2004).

Çocuklarda kısa dönem için altını ıslatma, parmaklarını emme gibi davranışlar ve regresif belirtiler gözlenebilmektedir. Uzun dönemde ise yetişkinlik döneminde suçla

meyilli ve antisosyal davranışlar, kendi çocuklarına yönelik şiddet içerici davranışlar, duygusal sorunlar, görülebilmektedir (Kulaksızoğlu, 2004).

Ergenlikte kendi kişiliğini kazanma çabasında olan genç gerek kendisi ile gerekse çevresi ile çatışma içerisindedir. Çevresi ile çeşitli çatışmalara düşen ve dış etkilere karşı kaygı düzeyi yoğun olan gencin, bu dönemde kendisinden veya dış dünyadan kaynaklanan herhangi bir zorlanma, stresle karşılaştığında beden ve ruh dengesinde bozulmalara, kişiliğinde, benliğinde gerilemelere rastlanmaktadır (aktaran Armağan, 2007).

Pek çok araştırmacı duygusal istismar olgusunu yetişkin istismarı statüsünealmamaktadır. Bunun yanında fiziksel olmayan şiddet; yetişkin bir bireyin mali durumunu kendi kontrolünden almak, aile ve sosyal çevresinden izole etmek, kişisel mahremiyetine zarar vermek ve fiziksel saldırı ile tehdit etmek gibi durumları içermektedir. Böylece duygusal istismar, psikolojik şiddetin bir çeşidi olarak ele alınabilmektedir (Bingham, 2006).

Duygusal istismarın olası göstergeleri şu şekildedir;

- Depresyon hali
- Geri çekilme
- Düşük benlik saygısı
- Yüksek kaygı düzeyi
- Korku içinde olmak
- Fiziksel, ruhsal ve duygusal gelişimde gecikmeler
- Saldırgan kişilik
- Kendine zarar verici davranışlar
- Duygusal anlamda değişkenlik yaşamak
- Bozuk uyku düzeni
- Gerçek olmayan fiziksel şikayetler
- Yaş ve gelişimle uygun olmayan davranışlar
- Aşırı derece utangaç, pasif ya da itaatkar olma
- İntihar girişimleri ya da intihardan söz etme

- Aşırı bağımlı kişilik yapısı
- Başarı seviyesinde düşme
- Güvensizlik
- Hırsızlık yapmak
- Bilinen ya da şüphelenilen diğer istismar türlerinin de mevcut olması (aktaran Özcan, 2009).

2.3. Duygusal İstismar Olarak Kabul edilen Davranışlar

2.3.1. Reddetme

Çocuğun yetiştirilmesiyle sorumlu olan ebeveynlerin çocuk ile bağlanma geliştirmemeleri ve reddedici tutumlar sergilemeleri durumudur. Bu durumda çocuk kendisinin istenmediğini hisseder. Çocuk kendi ailesi tarafından sürekli suçlanır, hor görülür ve kendisine isimler takılarak alay edilir. Reddetme, anne ve babanın çocuğa karşı sürekli olarak olumsuz bir tavır takınmaları, onu terk edeceklerini belirterek bazen de konuşmama yolunu seçmeleri şeklinde gerçekleşen bir duygusal istismar türüdür (İşeri, 2006).

Polat'a (2001) göre reddetme tutumunu içeren davranışlar;

- Ailenin yetişkin fertlerinin çocuğu ayrı bir birey olarak kabul etmeyerek o yokmuş gibi davranmaları
- Çocuğun olumlu olan yönlerini ortaya çıkarmamaları,
- Onu motive etmek için herhangi bir şey yapmamaları,
- Çocuğun yardım taleplerinin reddetmeleri,
- Çocuğa hiçbir işe yaramıyor duygusu vermeleri,
- Evde yaşanan her tür sorumdan çocuğu sorumlu tutmaları,
- Fiziksel temastan kaçınarak ona yakınlıklarını ve sevilerini belli etmemeleri gibi davranışlardır.

Böyle bir ortamda büyüyen bir çocuk, kendisini “istenmeyen çocuk” olarak görmekte, genel olarak diğer insanlardan uzak, asabi, duygusal sorunları olan ve

özellikle kendisinden yaşça küçük olan çocuklara düşmanca duygular besleyen ve davranışlar sergileyen bir kişilik haline gelmektedir (Yavuzer, 1996).

2.3.2. Tek Başına bırakmak

Tek başına bırakma davranışı, ebeveynlerin çocuğu sosyal ilişkilerden ve kendilerinden izole etmesi, çocuğun sosyalleşmesi için fırsatlar yaratmaması ya da bu fırsatları kasıtlı olarak engellemesi ve çocuğun yalnız olduğuna inandırmaları olarak tanımlanabilir (Polat, 2001).

İzole etme tutumu sadece mekanla ilgili olmayabilir. Çocuğun evden dışarı çıkmasına izin verilmediği gibi, arkadaşlarını eve davet etmesine izin verilmemesi de onu sosyal hayattan izole eden bir tek başına bırakma davranışıdır. Çocuğun arkadaşlarıyla sosyalleşmesine izin ve hatta okul aktivitelerine bile katılmasına izin verilmemesi de bu kapsam içindedir (Kars, 1996).

2.3.3. Suça yöneltme

Suç yöneltme davranışı, ebeveynleri ya da yetişkin çevresi tarafından çocuğun anti-sosyal davranışlara yönlendirilmesi, bu davranışların çocuğa özendirilmesi ve toplumsal açıdan kötü kabul edilen davranışlara itilmesi olarak açıklanabilir (Polat, 2001).

Yörükoğlu (1992) şöyle söylemektedir; “suç işleyen çocuk yoktur, suça itilen çocuk vardır. Suça yöneltilen çocuk, ailedeki ve toplumdaki düzensizliklerin bedelini ödeyen, sonra da topluma ödeten çocuktur. Suçlu denen çocuk daha baştan, vazgeçilmez birçok hakkından yoksun bırakılan, dolayısıyla yasa dışı yollardan hakkını almaya zorlanan çocuktur. Ezilmişliğine, itilmişliğine bilinçsizce tepki gösteren çocuktur”.

2.3.4. Şiddet ve korkuya dayalı iletişim

Ebeveynin sözel veya fiziksel saldırılar ile çocuğu korkutması, tehdit etmesi, gözdağı vererek korku dolu bir ortamda yaşamasına neden olmasıdır (Polat, 2001).

Özellikle belirli bir eğitim seviyesinin altında olan ailelerde, anne ve baba çocuk üzerindeki otoritelerini korumak amacıyla çocuğun saldırı olarak algıladığı jest ve mimiklerle, çocuğu aşağılayan, kınayan, küçülten sözcükler kullanmaktadırlar. “Allah canını alsın”, “Allah senin belanı versin”, “Allah’ından bul”, “Gebertirim

seni” gibi sözcükler söyleyerek, çocuğun üzerine sopayla yürüyen ana baba örnekleri toplumumuzda rastlanan örneklerdir (Köknel, 1997).

2.3.5. Kendi çıkarına kullanma

Bu tutum ise ebeveynlerin kendi çıkarları için çocuklarını kullanmaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun en tipik örneği, özellikle problemlili evliliklerde çocukların evlilik güvencesi olarak kullanılması olarak karşımıza çıkmaktadır (Polat, 2006).

Ebeveynler çocuklarına istedikleri şeyi yaptırmak için onlarla pazarlığa girişebilmektedirler. Aynı zamanda tartışma ve kavgalarda kendilerine taraf olmalarını isteyebilmektedirler. Bu durumda çocuk zorunlu olarak ya tercih yapmak zorunda kalacak ya da arada kararsız kalacaktır. Ebeveynin çocuklarını çıkarına kullanmaları, onlardan yararlanmaları duygusal istismarın kendi çıkarına kullanma kategorisini oluşturmaktadır (Kars, 1996).

2.3.6. Kapasite üstü istek

Bütün çocuklar, yetişkinlerin arasında büyüdüğü için kendilerini zayıf, korunmaya muhtaç ve tek başına ayakta kalamayacak kadar güçsüz hissetme eğilimi içindedirler (Adler, 2000).

Çocuklardan kendi kapasitelerinin üzerinde başarılar beklemek, başaramayacağı şeyler konusunda baskılamak ve yaşlarına uygun olmayan sorumluluklar beklemek gibi tutumlar bu guruba girmektedir (Polat, 2006).

Okulda yaşlılarıyla olması gerekirken, ailesine maddi geçim sağlamak için sağlıksız koşullarda çalışan ve kendi yaşını çok üstünde sorumluluklar yüklenen çocuklar bu gurup duygusal istismar için en sık rastlanan örneği oluşturmaktadırlar. (Kars, 1996).

2.3.7. Duygusal tepkiyi göstermeme

Bu tip tutumlar, çocuğun hem duygusal hem de sosyal gelişiminin sağlıklı bir biçimde tamamlanabilmesini sağlayacak tepkilerin verilmemesini içermektedir (Polat, 2001).

Bazı anne ve babalar çocukların duygusal problemlerini gelip geçici şeyler olarak düşünüp, bu problemlerin zamanla geçeceğine dair bir düşünce taşımaktadırlar. Bu sorunların kaynağını “ıvır zıvır şeyler” olarak değerlendiren ebeveynler, duygusal

anları, çocukla yakınlaşmak ya da onun duygusal yeterlilik konusunda bir şeyler öğrenmesine yardımcı olmak için bir fırsat olarak kullanmayı beceremezler (Goleman, 1996).

Yaşadığı duyguların ve heyecanların ebeveynleri tarafından reddedildiğini hisseden çocuk, zamanla kendisinde bir problem olduğunu düşünerek hem duygularında hem de öz benliklerinden uzaklaşma eğilimine girerler. Kısaca aslında son derece doğalolan duygu ve heyecanlarından zamanla utanç duymaya başlarlar. Böyle kişiler kendi öz kişiliğini sosyal maskeler arkasına saklamaya çabalarlar. Görünüşte gülen, mutlu ya da umursamaz kişi izlenimini veren maskelerin altında yalnız bir insan vardır (Cüceloğlu, 1999).

2.3.8. Aşağılama

Ebeveyn tarafından çocuğu küçük düşürücü, onurunu zedeleyici davranışlar olarak tanımlanabilir (Küçük düşürücü lakaplar takma gibi davranışların sistematik olarak uygulanması) (Polat, 2001).

Çocukları sürekli eleştirip, onları yargılayarak suçlama şeklinde çocuk yetiştirmeye bazı psikologlar “zehirli terbiye” adını vermişlerdir. Zehirli terbiye eşitsizlik üzerine kurulmuştur; hükmeden ve hükmedilen vardır. Ana baba olmak çocuğa esir muamelesi yapmaya yeterli bir nedendir. Sağlıksız ailelerde hâkim olan zihniyet zehirli terbiyedir ve yargılama, suçlama, aşağılama ve kötöleme kuralları baskındır. “Sersem, ahmak, sen ne bilirsin ki...” gibi cümleler sık sık duyulur ve çocuğa aşağılayıcı lakaplar takılır. Zehirli terbiye, çocuğun kendine olan saygısını yok eder, iç dünyasını zehirler, kendine güvensiz, başkalarını memnun etmek için yaşayan insanlar ortaya çıkarır (Cüceloğlu, 1999).

2.3.9. Aşırı koruma

Ebeveynlerin aşırı korumacı tutumu, çocukların yetiştirilmesinde gereksinimden fazla kontrol ve özen gösterilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu tutum sonucunda çocuk, başkalarına karşı aşırı bağımlı, kendine güvensiz, duygusal kırıklıkları olan bir kişi haline gelebilmektedir (Yavuzer, 2005).

Aşırı koruma davranışı çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini engellediği için istismar kavramına girmektedir. Bu davranışların çocuğun geleceğini de önemli biçimde etkilediği belirtilmektedir (Kars, 1996).

2.3.10. Ayrım ve karşılaştırma yapma

Ebeveynlerin çocuklar arasında tercih yapmak, birini bir diğ erinden üstün tutmak ve daha çok sevdiğ ini bariz bir şekilde belli etmek gibi davranış lar bu guruba girmektedir (Çakmaklı, 1991).

Ebeveynler bazı zamanlarda çocukları arasında karşılaştırma yaparak çocukların bir şeyler yapabilme ç abasının artacağını sanmaktadırlar. Oysa istenilen sonucun tam tersi ile karşılaş maktadırlar. “Ağ abeyini örnek al”, “bu sorunun cevabını küçük kardeş in bile bilir”, “bir arkadaş ına bak bir de kendine” gibi karşılaşt ıran sözcükleri kullanmak çocukta karşılaşt ırıldığ ı kişıye nefret duygusu geliştirebilir (Kars, 1996).

2.4. Duygusal İstismarın Nedenleri

Duygusal istismarın anne ve babadan kaynaklanan nedenlerini belirleyebilmek için duygusal istismara uğ ramış çocukların anne ve babalarına ait özelliklere bakmamız gerekmektedir. Bilir ve arkadaş ları(1999), duygusal ve fiziksel istismara uğ rayan çocukların anne babasına ait özellikleri tanımlamışlardır. Bu özellikler;

1. Yapılan araşt ırmalar özellikle genç yaş ta anne olan kadınların çocuklara duygusal istismar uygulama konusunda daha yatkın olduklarını ortaya koymaktadır.
2. Anne ve babanın kendi yaşam örüntülerinde yaşamış oldukları ya da tanık oldukları istismarlar olabilir.
3. Anne ve/veya babanın özgün kişilik bozukluğu olabilir.
4. Anne ve/veya babanın öz saygı seviyeleri düşük olabilir. Bu nedenle kendilerini değ ersiz ve yetersiz hissediyor olabilirler. Bazen bu durumdaki ebeveynler sadece kendilerini sevecek birisi olsun diye bile çocuk sahibi olmak istemektedirler.
5. kendi öz yetersizlik duyguları nedeniyle çocuklarından gerçek dış ı beklentileri olabilir. Bu beklentiler çocuğun geliş imi, davranış ları, akademik başarısı ve duygusal tepkileri gibi pek çok konuda olabilir. Çocuk, ana babaların isteklerine cevap vermeyi başaramadığında, ana babalarda engellenme ve hayal kırıklığı baş lar. Çocukların fiziksel gereksinimlerini dahi karşılayamaz, hatta tamamıyla ihmal ederler ya da çocuğu onların istediğ i gibi davranmaya zorlamak amacıyla fiziksel cezalara başvurabilirler.

6. Anne ve/veya babamentalaçından donuk olabilir ya da nörotik özelliklere sahip olabilir. Bu kişiliklerin ebeveynlik vasıfları zayıftır.

7. Anne ve/veya babasuç kaydı olan saldırgan bir kişilik olabilir.

8. Ev düzeni düzensiz, kirli ve bakımsızdır veya obsesif bir şekilde temiz ve düzenlidir.

9. karı koca arasında evlilikleriyle ilgili ciddi problemler yaşanıyor olabilir.

Ayrıca işsizlik, borçlar, ailenin kalabalık olması, içki, anne baba arasındaki yoğun tartışmalar, çocuğun istismarına yol açan etmenlerdir. Çeşitli araştırmalar göre istismara maruz kalan çocuk oranının işsiz ve ekonomik durumu elverişsiz olan ailelerde daha yüksek olduğu bilinmektedir(Bilir, vd.,1999).

Amerika'da çocuk istismarının var olduğu aileleri gözlemleyerek yapılan araştırma sonuçlarında, çocuklarını istismar eden anne babaların bazı özellikleri ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar;

1. Çocuklarını istismar ve ihmal eden annelerin, çocukları ile olan etkileşiminin etmeyen annelere oranlara daha yönlendirici ve olumsuz olduğunu göstermiştir.

2. Çocuklarını istismar eden ana babalar, istismar etmeyenlere oranla, çocuklarını daha fazla göz ardı etmekte, cezalandırmakta ve onlara daha fazla müdahale etmektedirler.

3. Çocuklarını istismar eden anne babaların, evde çocuklarıyla daha az oyun oynadıklarını ve çocukları ile aralarındaki etkileşimin daha az uygunluk gösterdiğini ortaya koymaktadır.

4. Çocuklarını istismar eden annelerle çocukları arasında, istismar etmeyen annelerle çocukları arasındakine oranla daha az etkileşim ve sevecen davranış olduğunu ortaya koymuştur (Browne, v.d.,1999).

Çocuklarını istismar eden anne ve babaların yalnızlık çeken, bunalım içinde, yaşamlarında mutlu olmayan, oturdukları çevreyi beğenmeyen, duygusal yönden kendilerine destek olacak, ara sıra çocuklarına bakacak kimseleri olmayan anne babalar olduğu görülmektedir. Sosyal yönden izole yaşamakta, çevreleri ile ilişkileri sınırlı, toplumdaki iletişim kaynaklarından yararlanılmayan bu tipler aileler kızgınlıklarını ve streslerini güçlerinin yettiği kadar çocuklarını döverek rahatlama yolunu seçmekte olan anne babalar olduğu görülmektedir(Kavaklı v.d.,1995).

Bazı araştırmalar istismara uğrayan çocuklara ekonomik açıdan yetersiz olan ailelerde daha fazla rastlandığını ortaya koymaktadır. Bunun nedeni olarak ise, ekonomik sıkıntılarla uğraşan ebeveynlerin streslerini çocuklarına yansıtılmaları gösterilmektedir. (Bilir vd.,1999).

Anne babanın istismar eden bir anne baba olmasında istismar döngüsünün yani istismar edilmiş ebeveynin istismar eden ebeveyn durumuna gelmesi önemli yer tutmaktadır. Jhonson (1990) duygusal istismarın diğeri nedenlerini şöyle sıralamaktadır;

Bozuk(Olumsuz) iletişim: Doğumdan hemen sonra çocuk ve anne arasında kurulan sıcak bağı, iletişim için çok önemlidir. Bu sıcak bağ sayesinde anne ve çocuk hiç konuşma olmaksızın, birbirleriyle duygu ve hatta mesaj iletişimde bulunabilirler. Çocuklarıyla sağlıklı bir iletişim kuramayan anne-babaların çocuklarınduygu ve ihtiyaçlarına karşı genellikle kayıtsız ve ihmalkar bir tutum sergiledikleri görülmektedir.

Olgunlaşmama: Genç yaşta olgunluğa erişmeden anne baba olmak da çocukların bakımında yetersizlik yaratan bir diğeri sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ebeveynler, yeterli olgunluğa erişemedikleri için çocuklar üzerinde duygusal istismar uygulamaya eğilimli olabilmektedirler. Ancak bazı uzmanlar anne ve babanın yaşını her zaman önemli olmadığını söyleyerek küçük yaşta olgunlaşan insanlar olduğu gibi yaşı geçkin olduğu halde hala olgunlaşamayan insanlar olduğunu vurgulamaktadırlar.

Geniş aileler: Bazı araştırmacılar, geniş aile yapısının ihmal ya da duygusal istismara neden olan ortamlar yaratabildiğiniveya bu ortamların oluşmasını kolaylaştırdığınıdüşünmektedirler. Geniş yapıdaki ailelerin, ekonomik sorunlardan daha çok etkilenebileceği gibi bu tür ailelerde bireyler arasında iletişim kurmada da sorunlar yaşanabileceğidüşünülmektedir.Ancak tüm bunlara rağmen çok mutlu bir yaşam süren pek çok geniş aile de bulunmaktadır.

Uzmanlar, ekonomik sorunu olmayan, iyi bir evde yaşayan, sağlam bir ebeveyn çocuk ilişkisi bulunangeniş bir ailede yaşamının çocuklar için bir sorun teşkil etmeyeceği konusunda birleşmektedirler.

Psikolojik problemler: Psikolojik sorunları olan ebeveynlerin çocukların ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz oldukları belirtilmektedir. Depresif bireyler, çocuklarına karşı fiziksel ve duygusal açıdan daha dikkatsiz davranmaktadırlar. Psikotik kişilikte olan

bireyler bazı zamanlarda gerçeklik algılarını yitirdiklerinden dolayı bu durumun çocuğun bakımında sorun yaratabileceği ifade edilmektedir. Ayrıca zihinsel özrün de çocuğun duygusal olarak istismar edilmesine neden olabileceği belirtilmektedir.

2.5. Çocukluklarda Duygusal İstismar

Dünya Sağlık Örgütü' nün (WHO) 1985' de yapmış olduğu tanıma göre çocuğun fiziksel ve psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyen bir yetişkin veya toplumun kendisi tarafından bilinçli ya da bilinçsiz olarak yapılan davranışlar, çocuk istismarı olarak kabul edilmektedir (Siyez2003:19).

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) Yönetim Kurulu 14 Mart 1986 tarihli raporunda, çocuk istismarını; çocuğa yakın kişilerin yasaklanmış ve önlenemez bir hareketinden ya da hareketsizliğinden kaynaklanan zarar olarak tanımlamıştır. James Gorbarino, çocuk istismarının, çocuğa kötü davranış probleminin bir parçası olduğunu ve çocuğa karşı yapılan fiziksel, cinsel ve ruhsal bütün kötü davranışları içerdiğini belirtmiştir (Akt. Özdemir 1989:20).

Çocuk istismarı ve ihmali, sosyoekonomik düzey düşüklüğü, ailelerin kalabalık olması, işsizlik nedeniyle artmaktadır (Akt. Yılmaz v.d. 2003:297).

Çocuk istismarı olarak kabul edilen istismar türlerini tam olarak birbirinden ayırmak kolay olmamaktadır. Bunun nedeni, istismara uğrayan çocukların genellikle istismar türlerinden bir kaçına birden maruz kalmalarıdır. Örnek olarak; fiziksel istismara uğrayan bir çocuğun aynı zamanda duygusal istismar mağduru da olduğu gözlenmektedir (Akt.Erol 2007:4).

Kız çocukları istismar kavramıyla erkek çocuklara göre biraz daha fazla karşılaşmaktadır (%52'ye %48). Özellikle cinsel istismarın görülme sıklığı erkeklere oranla 3 kat fazladır. Kayıtlara geçencinsel istismarolgularında istismarın yüksek oranla akrabalar ve aile bireyleri tarafından yapıldığı görülmektedir. Cinsel istismar daha yüksek oranla erkekler tarafından uygulanmaktadır. Diğer istismar çeşitlerini bakıldığında ise küçük bir oranla kadınların daha fazla fail olduğu görülmüştür (Kara v.d. 2004:141).

Son dönemlerde bir takım suç örgütlerinin çocukları porno, fuhuş ve uyuşturucu ticaretinde kullanması istismarın kapsamını genişleterek farklı bir boyut kazandırmıştır. Bunun yanı sıra okullarda son dönemlerde sıkça karşımıza çıkan

akranlar arası şiddet olguları da çocuk istismarı konusuna daha ciddi tedbirler almayı gerekli kılmaktadır. Bakanlığın verdiği bilgiye göre, 2000 yılında 7 bin 568 çocuk koruma altına alınırken bunlardan 197'si ailenin fiziksel ve duygusal istismarına, 33'ü aile dışı cinsel istismara, 14'ü ise ensest ilişkiye maruz kalmıştır.

2001 yılında 7 bin 794 çocuk koruma altına alınırken 319 çocuk ailenin fiziksel ve duygusal istismarı, 50'si aile dışı cinsel istismar ve 27'si de ensest nedeniyle koruma altına alındı. 2002 yılında 8 bin 552 çocuk koruma altına alınırken, bunlardan 422'si ailenin fiziksel ve duygusal istismarı, 24'ü aile dışı cinsel istismar ve 25'i de ensest nedeniyle çocuk yuvalarında korunmaktadır (<http://www.0-18.org/sayilar/045.htm> 03.02.2008).

2.6. Ergenlerde Duygusal İstismar

Kulaksızoğlu (2004:196)'na göre ergen istismarı; ergen yaştaki kişinin, kendisini (bedenini ve kişiliğini) olumsuz algılamasına ve değerlendirmesine neden olacak her türlü olumsuz uyarıyı kullanma, duygusal bakımdan rencide edecek şekilde davranma anlamına gelmektedir. Anne-babalar genellikle kendi istek ve beklentilerine cevap vermeyen ergenleri cezalandırmak amacıyla; sevgi ve ilgi göstermeme, soğuk davranma, ergenin davranışlarını, hayallerini, arkadaş çevresini, akademik başarısını eleştirme gibi davranışlar sergilerler. Tüm bu davranış ve tutumlar, ergenin rencide olmasına neden olarak anne-babalarının taleplerine rıza gösteren ve beklentilere uyan, bağımlı bir kişilik geliştirmesine neden olabilir (Göde, 1998:7).

Duygusal istismara maruz kalan ergenlerin ebeveyn yapısı şu şekilde olmaktadır:

- a. **Reddeden ebeveyn:** Çocuğun değerini reddettiği gibi çocuğunu kendi soyundan saymaz.
- b. **İzole eden ebeveyn:** Çocuğunu normal sosyal içerikten uzak tutar, arkadaşlıklar geliştirmesini önler ve çocuğun dünyada tek başına olduğuna inanmasına çalışır.
- c. **Şiddet kullanan ebeveyn:** Korku içeren bir atmosfer geliştirir, sözel saldırılarda bulunur, dalga geçer, korkutur.
- d. **Umursamaz ebeveyn:** Çocuğun duygusal ve entelektüel gelişimine zarar verecek düzeyde etkisizlik ve tepkisizlik ortamı yaratır.

e. **Yanlış yönlendiren ebeveyn:** Çocuğun yanlış sosyalleşmesini sağlar, toplumda zarar verici davranışlar yapmaya yönlendirir, sapkınlığı pekiştirir (Müderrişoğlu 2002:33).

2.7. Yetişkinlerde Duygusal İstismarın Algılanması

Yetişkin bireyler de çocuklar ve ergenler gibi duygusal istismara maruz kalabilmektedirler. Polat (1997:12), duygusal istismara (fiziksel, cinsel, psikolojik v.b.) başvuran bireylerin bu tavırlarını açıklamada üç farklı model geliştirilmiştir.

Kişiler Arası Şiddet Modeli: Bu modele göre bireyler, aralarındaki anlaşmazlıkları konuşarak çözümlmek yerine şiddete yönelmektedirler.

Aile Şiddeti Modeli: Evde ve okulda şiddeti bir eğitim yönetimi olarak içselleştiren çocuklar, yetişkinliklerinde şiddeti doğal bir sorun çözme yöntemi olarak görmektedirler. Böylece şiddet, toplumun genel yargısında doğal bir olgu haline gelmektedir.

Cinsellik Politika Modeli: Erkekler, kadınlar üzerindeki haklarının tehlikeye düştüğünü veya kadınların evle ilgili sorumluluklarını yerine getirmediğini düşündüklerinde şiddete başvurmaktadırlar.

Yetişkin bireylerde duygusal istismar olarak kabul edilen davranışlar şu şekilde sınıflandırılmıştır;

- Sevgi, ilgi, şefkat, onay, destek gibi duygularla ve duygusal ihtiyaçlarla alay etmek ve bu duyguları küçümsemek.
- Kişinininancına, ırkına, içinden geldiği kültüre, aykırı düşecek davranışlar sergilemeye zorlamak ve/veya bunları aşağılamak.
- Bireyin sosyal çevresini ve ailesini sürekli aşağılamak, hakarete bulunmak, bu kişilerle arasını bozmaya çabalamak, görüşmelerini denetim altına almaya çalışmak ve/veya engellemek, kısacası kişinin maddi ya da manevi destek alabileceği çevresinden soyutlamak.
- Sürekli bir şekilde kişiyi evden kovmaya dakişiyi evden ayrılarak terk etmekle tehdit etmek.
- Sık sık kişiyi kendisine veya sevdiğilerine (aile, arkadaş, eşya, hayvan v.b.) zarar vermeye tehdit etmek.

- Kişiyi cezalandırmak için çocuklarını kullanmak. (Çocuklara zarar vermekle, kaçırmakla veya velayetini almakla tehdit etmek).
- Yalan söylemek, bağırarak, eşyaları kırıp dökmek, tehdit veya bakışlarla kişiyi sindirmeye çalışmak.
- Sürekli olarak kişiyi başkalarının yanında küçük düşürücü söz ve davranışlarda bulunmak.
- Kişiyi küçük düşürücü lakaplar takmak, alay etmek, sık sık eleştirmek.
- Hakaret etmektir.

Yapılan birçok araştırma çocukluk döneminde istismara maruz kalmış yetişkinlerin uğramayanlara oranla ruhsal sağlıksızlıklar açısından daha yüksek risk içerdiklerini öne sürmüştür. Bazı ritüel ve ciddi istismara maruz kalmış mağdurlarda şiddetli dissosiyasyon, hafıza kaybı ve çoğul kişilik bozukluğu görülmüştür. Psikolojik kökenli hafıza kaybı aslında derin psikolojik çatışmalardan bir kaçınma yolu olarak görülebilir. Genellikle istismar mağdurları kendilerine zarar verdiğini bildikleri alkol ve uyuşturucu maddeleri kullanarak kendi vücutlarını cezalandırdıklarını düşünürler. Bazıları ise kendini kesmek veya yakmak eğiliminde bulunabilirler. İstismar sonucunda korku, panik nöbetleri, yoğun utanç, suçluluk duyguları, depresyon, özgüven eksikliği, sinirlilik, konuşma, algılama ve konsantrasyon bozuklukları, kendi bedenini reddetme, ilişki kurma sorunları, aşırı cinselleştirilmiş davranışlar, bedensel dikkat çekme çabası gibi ilişkisel tepkiler, uyku bozuklukları, psikosomatik hastalıklar, yeme rahatsızlıkları, bağımlı maddelerin tüketimi, şiddet ve ilgisizlik, istismarı hak ettikleri düşüncesi, çaresizlik gibi duygusal sorunlar yaşamaktadırlar.

2.8. Duygusal İstismar İle İlgili Yapılmış Çalışmalar

İstismar konusu pek çok araştırmacının üzerinde çalıştığı bir olgudur. Bu bölümde, özellikle duygusal istismar ile ilgili yurtiçinde ve yurtdışında yapılan araştırmalardan bazıları incelenecektir.

2.8.1. Yurtdışında yapılan araştırmalar

Maciejewski ve Mazure (2006:115)'nin 25 örneklem ve 25 kontrol grubu üzerinde yapmış oldukları çalışmada, çocukluk döneminde yaşanan duygusal istismar ile

yetişkinlik döneminde yaşanan majör depresyon arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın bulguları bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Eryiğit tarafından 2004 yılında yapılan araştırmada, duygusal istismara uğraya gençlerin psikolojik uyumuna etkisi incelenmiştir. Eryiğit'in çalışmasında, gençlerin ebeveynlerinde algıladıkları duygusal istismar ile psikolojik uyumları arasında güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur (Eryiğit'ten Akt. Uzun2002:79).

Uzun'un (2002) yaptığı çalışmada, gençlerde algılan duygusal istismar ile kendilik imgesi arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda duygusal istismar ile gençlerde kendilik imgesi arasında ilişki olduğu bulunmuştur.

Jirapramukpitak ve arkadaşları 16 ile 25 yaş aralığında 202 denek üzerinde araştırma yaparak, çocukluk döneminde istismara maruz kalan deneklerin ruhsal durumlarını incelemişlerdir. Araştırmanın sonucunda, çocukluk döneminde istismara maruz kalan yetişkinlerde davranış sorunlarına ve psikolojik problemlere rastlanmıştır. Bu problemlerin başında, anksiyete, depresyon, madde bağımlılığı, intihara girişimi gelmektedir. Araştırmada deneklere duygusal istismarı işaret eden sorular sorulmuş (aşağılanma, küçümsenme, sık sık eleştirilme, azarlanma, kendini kötü ve değersiz hissettirme vb.) ve cevaplar incelendiğinde erkeklerin %34'ünün kadınların ise %30,2'sinin "evet" cevabı verdiği saptanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre çocukluk döneminde istismara maruz kalan bireylerde oluşan psikolojik sorunlar incelendiğinde istismar öyküleri; %5.6 cinsel istismar, %3 duygusal istismar, %1,8 fiziksel istismar olarak ortaya çıkmıştır. Madde bağımlısı olan bireylerin istismar öyküleri; %3.6 ile fiziksel istismar, %2.4 ile duygusal istismar, %2.4 ile cinsel istismar şeklindedir. Alkol bağımlısı olan bireylerin öyküleri; ise %5.0 cinsel istismar, %1.4 duygusal istismar, %1.1 fiziksel istismar şeklinde ortaya çıkmıştır (Jirapramukpitak ve ark. 2005:956).

Murty ve arkadaşları 18 yaş ve üzeri 1633 yetişkin üzerinde araştırma yaparak duygusal istismarın boyutlarını incelemişlerdir. Yapılan araştırmanın bulgularına göre, araştırmaya katılan kadınların %46.7, erkeklerin ise %30.2'si çocukluk döneminde duygusal istismara maruz kaldıkları tespit edilmiştir (Murtyv.d. 2003:1073).

Pipes ve LeBosKeeler 1997 yılında duygusal istismara farklı bir açıdan yaklaşarak, flört döneminde duygusal istismara uğrayan 175 üniversite öğrencisi kadın üzerinde araştırma yapmışlardır. Araştırmanın bulguları, istismara maruz kalan kadınların büyük oranla düşük benlik saygısına sahip oldukları ve partnerlerinin de ebeveynleri ya da başkaları tarafından duygusal istismara uğrayan kişiler olduklarını ortaya koymuştur (Akt. Uzun2002:79).

Coker ve arkadaşlarının yaşları 18 ile 65 arası 1152 kadın ile yaptığı araştırmada, psikolojik şiddet şiddet görmenin yaş ve ırkla anlamlı bir ilişkisinin olmadığı, ancak eğitim düzeyine göre liseden daha aşağı eğitim seviyesinde ve işsizlerde anlamlı bir artış olduğu görülmektedir (Cokerv.d. 2000:454).

Wagner ve Mongan duygusal istismara maruz kalan ve kalmayan kadınların karşılaştırıldığı bir çalışma yapmışlardır. Araştırmacılar çalışma kapsamında kadınları 3 alanda karşılaştırmışlardır. Toplam 407 kadın üzerinde yapılan araştırmanın bulgularında duygusal istismara uğrayan kadınlarda, uyuma güçlüğü, kilo kaybı, aşırı terleme, yorgunluk hissi, kaslarda gerilme, bitkin görünüm, sıcak ve soğuğa aldırma, kol ve ayaklarda ağrı, keyifsizlik, el kol ve ayaklarda şişkinlik gibi semptomlara rastlanmıştır. Duygusal istismara uğrayan kadınların tıbbi servislere daha sık başvurdukları bulunmuştur (Wagner v.d. 1998:28).

Duygusal istismar türünün fiziksel ve ruhsal hastalıklarla anlamlı bir ilişkisinin olup olmadığına ilişkin araştırmalar arttıkça, çok daha fazla sayıda hastalıkla ilişkisi olduğu ortaya çıkmaktadır. Bireylerin çaresiz, karasız, öfke, korku çekingenlik, depresyon, sıkıntı gibi duygular hissetmesine sebep olan, çoğu zaman diğer istismar türlerinden farklı olarak etkisi daha uzun ve kalıcı olan duygusal istismar her toplumda önemli bir olgu olmaya devam etmektedir

2.8.2. Yurtiçinde yapılan araştırmalar

Duygusal istismarla ilgili olarak yurtiçinde yapılmış çalışmalardan bazıları ise şöyledir;

Öztürk “Çocuklarda Duygusal İstismar” adını verdikleri çalışmasında duygusal istismara maruz kalan çocuklarda aşağıdaki bulgular saptamıştır.

- Her söylenileni sorgulamadan benimseyerek kabul edici davranış sergilemek,
- İntihar eğilimi ve intihar eylemi,

- Belirgin tikler geliştirme, tırnak yeme, saçlarını koparma gibi alışkanlık haline gelmiş bozukluklar,
- Davranış bozuklukları gösterme,
- Engellenmişlik (toplum içinde kendini ifade etmede güçlük çekme ve başka insanlardan korkma)
- Saplantı (çevresindeki insanları menün etme çabasına girme, bunu kendine amaç edinme ve başkaları tarafından mükemmel kişi olarak görülmeye çabalama)
- Amaç ya da hedef belirlemede yetersizlik,
- Depresyon, umutsuzluk, üzüntü, çaresizlik hali yaşama,
- Daha çok gece saatlerinde yaşanan korku ve panik hali,
- İnsanlardan, karanlıktan korkma,
- Kendine zarar verici davranışlar
- Hiperaktivite. (Öztürk 2007:30-31)

Çay'ın yapmış olduğu çalışmanın evrenini; Ankara'da çalışan 200 yetişkin kadın oluşturmaktadır. 46 sorulu anket sonucunda kadınların %75.5 'i duygusal istismara maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır. Çalışmaya katılan kadınlar, hangi davranışları duygusal istismar olarak algıladıkları sorusuna; en yüksek oranda, herkesin önünde küçük düşürülmek (%83.8), küfredilmesi (%82.2), aptal, salak, seksi, frijit vb. yakıştırmalar yapılması (78.7), kadının düşüncelerinin değersiz görülmesi (%76.1), yüksek sesle bağırılması (%73.6) gibi toplam 17 madde belirtmişlerdir. Aynı araştırmada kadınlara çalıştıkları iş yerlerinde maruz kaldıkları duygusal istismarla ilgili sorular da sorulmuştur. Bunun üzerine kadınlar, %83.8 oranında yöneticiler, %52.4 oranında müşteriler, %51.3 oranında mesai arkadaşlarından, %17.8'i oranında ise teftişe gelen görevliler tarafından istismara uğradıklarını söylemişlerdir (Çay 2006:75-76).

Bostancı ve arkadaşlarının “Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Travmalarının Depresif Belirtileri Üzerine Etkisi” adını verdikleri araştırmalarında ise 17-33 yaş arası 378 üniversite öğrencisi üzerinde çalışılmıştır. Araştırma sonucunda Güneydoğu bölgesinde doğanların, çocukluk dönemlerini büyük bölümünü akrabalarının yanında veya yurt ortamlarında geçirenlerin, geniş ya da parçalanmış

ailelerde büyüyenlerin, ilkokula gitmemiş ebeveynlere sahip olanların, madde bağımlısı olanların, duygusal istismar toplam puanları anlamlı derecede yüksek çıkmıştır. Yaş, cinsiyet, medeni durum, kardeş sayısı, anne eğitimi/anne mesleği, baba mesleği, aile geliri ile çocukluk dönemi örselenme yaşantılarına bakıldığında ise fiziksel, duygusal ve cinsel istismar ve toplam puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (Bostancı v.d., 2006:104).

Tuncel ve Arkadaşları ise farklı bir çalışma yaparak, Dr Behçet Uz Çocuk Hastanesi Psikiyatri Polikliniği'ne 2013 yılı boyunca (1 Ocak ve 31 Aralık) başvuran 798 hastanın dosyalarını incelemiştir. 342'si kız 456'sı erkek olan ve yaş ortalaması 9.32 ± 3.53 olan hastaların 288'ine (%36.09) kötü davranıldığı, bunların 167'sinde (%57.99) fiziksel, 62'sinde (%21.53) duygusal, 59'unda (%20.48) ise hem fiziksel hem duygusal kötü davranmanın söz konusu olduğu saptanmıştır. Yine aynı çalışmada İzmir İlindeki çeşitli hastanelerde yapılan çalışmalarda 2 aylıktan 25 yaşına kadar olan hastalarda (%41 erkek, %59 kız) istismarcının %72 baba, %34 anne, birden fazla kişi (%19) olduğu %38 ensest/cinsel istismar, %13 boğma, %13 ağır ihmal, %9 kırık, %9 zehirlenme, %6 yakma, %6 intrakraniyal kanama, %6 yumuşak doku lezyonu, %3 saf psikolojik istismar olarak bulunmuştur. %94 'ünde birden fazla istismar risk faktörü saptanmıştır (Tuncel ve ark. 2005:5).

Güler ve arkadaşları ise 2005 yılında Sivas'ta yaşayan ve yaşları 15-49 arası değişen 162 evli kadın üzerinde istismar konusunda bir çalışma yapmışlardır. Çalışma sonucunda kadınların %59.7' sinin fiziksel şiddete, %47,4'sinin sözel şiddete, %21.4'ünün duygusal şiddete maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır. Araştırmada kadınların verdiği cevaplara göre şiddetin nedenleri; Ekonomik sorunlar (%55.5), anlaşamama (%50.3), alkol bağımlılığı (%12.3), öfke (%10.9), kıskançlık (%7.1), sevgisizlik (%5.8), kumar bağımlılığı (%5.2) olarak tespit edilmiştir (Güler v.d. 2005:53-54).

Zoroğlu ve arkadaşlarının "Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları" adını verdikleri çalışmada; 839 lise öğrencisine Dissosiyatif Yaşantılar Ölçeği ve kendine zarar verme davranışı ve intihar girişimiyle ilgili soruların da bulunduğu Çocuk İstismarı ve İhmali ile ilgili sorular verilmiştir. Öğrencilerin sırasıyla; %16.5'inin ihmale, %15.9'unun duygusal istismara, %13.5'inin fiziksel istismara ve %10.7'sinin cinsel istismara (ensest dahil) maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır. Bu

araştırmada duygusal istismar ile ilgili bulgularda cinsiyet değişkeninde anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir (Zoroğlu v.d., 2001:72).

Yapılan araştırmalar, fiziksel istismara maruz kalan kişilerin %43.8 oranında başkalarına fiziksel istismar uyguladıklarını ortaya çıkarmıştır. Bu durum daha önce cinsel istismara maruz kalan ergenlerde %45.6; duygusal istismaramaruz kalan ergenlerde %42 ve ihmal mağduru olan ergenlerde ise %41.6 oranındadır (Zoroğlu ve ark. 2001:73).

Gölür'ün yaptığı araştırmada Ankara ilinde yaşayan 18-67 yaş arası 155 kadın ile yüz yüze görüşülerek anket yapılmıştır. Araştırmada kadınların %89'unun psikolojik şiddet türlerinden birine hayatları boyunca en az bir defa maruz kaldıkları belirlenmiştir. Bu araştırmada, fiziksel ya da psikolojik istismara maruz kalma ile kaygının artışı arasında anlamlı bir bağ olduğu saptanmıştır (Gölür, 1996:50-52).

3. ATILGANLIK

3.1. Atılganlık Kavramı

İngilizce karşılığı Assertiveness olan sözcük, Türkçede “atılganlık” (Voltan 1980) olarak karşılık bulduğu gibi, “kendini etkili olarak ortaya koyma, etkili davranma, girişkenlik” (Davaşlıgil vd. 1998) gibi kavramlar biçiminde de kullanılmaktadır (Korkut, 2004). Atılgan davranış ile ilgili ilk terapi çalışmaları Andrew Salter’e aittir. 1950’li yıllarda Salter’in geliştirdiği bir model ile kendi duygularını ifade etmekte zorluk çeken ya da ifade edebildiği zaman bu durumdan büyük endişe ve suçluluk duyan kişilere atılgan kişilik üzerine eğitimler vermeye başlanmıştır. Salter’in ortaya attığı atılganlık modeli; “kendini ifade etme durumu” daha sonraları Wolpe (1958) tarafından geliştirilerek uzun ve detaylı bir çalışma haline getirilmiştir (Uğur, 1996). Wolpe atılgan davranışı “sosyal olarak kabul edilen tüm ifade biçimleri” şeklinde tanımlamıştır (Uğur, 1996; Sert, 2003).

Salter ve Wolpe’nin geliştirdiği “Atılganlık Eğitim Modeli” farklı meslek guruplarında yararlı olarak kabul edilmiş psikoterapi yöntemleri içinde de yer almıştır. Bu model, insan doğasının 3 temel özelliğine dayandırılmıştır. Bunlar (Uğur, 1996; Dinçer, 2009);

1. Duygu, tavır ve davranışlar birbiriyle yakından ilişkilidir.
2. Davranışlar, öğrenme sonucunda kazanılır.
3. Öğrenilmiş davranışlar değiştirilebilir.

Atılganlık kavramını Liberman (1970) “Kendini ifade etme yeteneği” olarak tanımlarken, Lazarus (1975) “Duygusal özgürlük alışkanlığı”, olarak tanımlamıştır (Esen, 2012).

Pek çok araştırmacı için atılganlık, duruma göre geliştirilen bir davranış biçimidir. Örneğin; Hisler vd. (1973) atılganlığı “Duruma özgü öğrenilmiş davranış”, Lazarus

ve Fay (1975) “Yaşamak için geniş temelli kendini gerçekleştirme yaklaşımı” olarak tanımlar yapmışlardır. (Uğur, 1996).

Alberti ve Emmons (1998) ise atılgan davranış biçimini; insan ilişkilerinde eşitliği gözeterek ve sağlıksız kaygılardan arınmış olarak bireyin kendi yararı doğrultusunda davranabilmesini, duygularını rahat ve saydamca ifade edebilmesini ve başkalarının haklarına saygı duyarak kendi haklarını kullanabilmesini mümkün kılan bir davranış biçimi olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca atılganlık davranışının bireye ve duruma göre incelenmesi gerektiğini savunmuşlardır. Lazarus (1973) atılgan davranışın atılgan davranışın dört tepki yeteneğinden söz etmiştir. Bunlar (Kaya, 2001);

1. Hayır diyebilme,
2. İstekte bulunma ve rica etme,
3. Olumlu ve olumsuz duygularını ifade edebilme,
4. Genel konuşmaları başlatma, devam ettirme ve sonlandırma yeteneği.

Özcan (2006) atılganlığı; Bireyin benliğine, haklarına ve onuruna sahip çıkarak, duygu ve düşüncelerini saldırganlıktan uzak bir şekilde ve hem kendi hem de başkalarının inanç, özgürlük ve gereksinmelerine saygılı olarak doğrudan ve dürüstçe ifade etmesi” olarak tanımlamıştır. Özcan’a göre, davranışlarında girişkenlik özelliği gösteren kişiler, duygu ve isteklerini ortaya koyarken bir başkasını tehdit etmezler. Özcan’ın yukarıdaki tanımına göre; her bir bireyin başkaları tarafından saygı görmesi gereken bireysel insan hakları bulunmaktadır. Bu haklar aynı zamanda duygu ve gereksinmelerimizi ifade etmemizi de içermektedir. Bu bireysel sel insan hakları şunları içerir;

- Düşüncelerim, başkalarının düşüncelerinden farklı da olsa onları ifade etmeye hakkım var.
- İfade ettiğim her düşüncenin sorumluluğunu üstlenmeye hakkım var.
- Herhangi bir suçluluk duymadan “hayır” demeye hakkım var.
- Başkaları tarafından ciddiye alınarak dinlenmeye hakkım var.

Atılganlık davranışı bir başka ifade şekliyle; uygun bir çerçevede açık, doğrudan ve dürüst bir iletişim kurma biçimi olarak değerlendirilmektedir. Atılgan davranış biçimi kişinin kendisine duyduğu güven duygusunu arttıran, çevresindeki insanlar

üzerinde saygı uyandıran, dürüst ve samimi ilişkiler kurmasına yardım eden, kişiye çevresinde gelişen olayların kontrolünün kendisinde olduğu duygusunu veren ve bireyler arasında gelişen iletişimi dengelemekte çok önem taşıyan bir sosyal iletişim becerisidir (Ker-Dinçer 2005).

3.2. Davranış Biçimleri

İnsanların birbirleriyle kurdukları iletişimde genel olarak 3 tip davranış biçimi bulunmaktadır. Bunlar; pasif, saldırgan ve atılgan davranış biçimleridir. Birey, pasif ve saldırgan davranış biçiminden uzaklaştıkça atılgan tavra yaklaşır (Ker-Dinçer 2005).

3.2.1. Pasif-Çekingen Davranış Biçimi

Edilgen ve dolaylı olarak tanımlanan pasif-çekingen davranış biçimi için Webster, “başkalarının karşısında rahat olamamak” şeklinde kısa ve öz bir tanımlama yapmıştır. Pasif davranış biçimi, Oxford İngilizce sözlüğü göre, ilişkiye girme konusunda zorluk yaşama, korku nedeniyle tedbirli davranarak güven duyamam” olarak tanımlanmaktadır (Kaya, 2001). Pasif davranış biçimi gösteren bireyler, genellikle kendi inanç, duygu ve düşüncelerinin başkalarınınkinden daha değersiz olduğu inancını taşımaktadırlar. Bu düşünce ve inançları onları pasif davranışa iten en önemli etkidir. Başkalarının kendilerinden daha değerli olduğunu düşünen pasif davranışlı kişiler, kendi haklarından çok başkalarının haklarını ön planda tutarlar. Bu davranıştaki kişiler, kendi fikirlerini değer görmeyeceğini düşündükleri için söylemekten çekinirler. Hatta düşüncelerinin başkaları tarafından okunduğunu düşünür ve kendileri söylemeden başkaları onları anlasın isterler. Bu düşünceyle genellikle söyleyeceklerini bile unuturlar (Alberti, ve Emmons, 2002).

Pasif davranış biçimi gösteren bireyler, kendilerini güçsüz, çaresiz, sınırlanmış, gergin ve endişeli hissederler. Bu kişilerle çatışma içinde olmak tehlikeli sonuçlar yaratabilecek kaçınılması gereken bir tutumdur. Bu kişilerin kendilerine olan özgüvenleri çok azdır ve duygu ve düşüncelerini nadiren dile getirirler. Genellikle çatışma yaşamaktan kaçındıkları için başkalarının isteklerine göre davranırlar. Hiçbir zaman inisiyatif kullanamaz ve gerçekte arzuladıkları hedeflere çok zor ulaşırlar (Korkut, 2004).

İnsanların kendilerini kırıcı ve haksızlığa uğraticı sözler söylemelerine izin verirler ve onlara karşı çıkamazlar. Kendi fikirleri olmamasına rağmen daha üstün gördükleri için başlarının fikirlerini paylaşmaları, Yaptıkları bir şeyin nedenini açıklarken, gerçek nedenler yerine başka bahaneler ifade etmeleri, fikir danıştığı kişilerden zamanını çaldıkları için özür dilemeleri de pasif-çekingen davranış iletişim biçimi sergileyen kişilerde sıklıkla görülen davranışlardır (Ker-Dinçer, 2005).

Pasif davranış biçimi gösteren bireylerin beden dili özellikleri ise şu şekildedir; Hafif öne eğik dururlar ve omuzları düşüktür. Bu duruş şekli kişinin öz güveni olmadığını ve içinde bulunduğu ortamdan rahatsızlık duyduğunu ifade etmektedir. Bedenleri çökkün ve mağlup bir görüntüye sahiptir. Genellikle kollarını bedenlerine yakın şekilde tutarlar. Karşılıklı konuştukları kişilerin gözlerinin içine bakamaz ve söylemek istediklerini açıkça ifade edemezler. Diğer insanların kişisel alanlarına girmelerine engel olmazlar. Yüzlerinde yenik ve özür dileyen bir ifade vardır. Bir şey kendilerini huzursuz ediyormuşçasına kımıldanır, ellerini ve parmaklarını oynatır, sıkça başlarını sallar, jest ve mimiklerini çok az kullanır ve olayları olduğundan daha hafif ve normal gösteren davranışlar takınırlar. Kendilerine düşen görevleri isteksiz bir şekilde yerine getirir ve kızgın oldukları zaman da duygularını gizlemeye çalışır ya da kızdıkları kişiye iğneleyici sözler söylerler. Böyle bir fiziksel görüntü vermelerine rağmen, genellikle tereddütlü, zayıf ve titrek bir ses tonu ile konuşurlar (Phelps, 1997).

Sadece belli durumlarda atılgan olmama davranışı gösteren kişiler sadece bu tür bir iletişimi kendileri için özel olan durumlarda kullanırlar. Örneğin otoriteye aşırı duyarlı ve otoriteyi temsil eden durumlarda kendini gergin hisseden bireyler, üst konumdaki kişilerle olan ilişkilerinde atılgan davranış gösteremezken, arkadaş ilişkilerinde atılgan davranabilir. (Alberti ve Emmons, 2002).

3.2.2. Saldırgan davranış biçimi

Saldırgan davranış biçimi, kişinin haklarını korurken, düşünce ve inançlarını genellikle dürüst uygun olmayan yollarla ve diğer bireylerin haklarını gasp ederek ifade etme biçimidir. Saldırgan davranış özelliğindeki kişiler pasif davranış biçimindekilerin tersi olarak, kendi duygu, inanç ve düşüncelerine çok değer vererek başkalarının ne düşündüğüyle ilgilenmez, onların yerine karar vererek çevrelerine zarar verirler.

Saldırgan davranışın hedefinde; baskınlık, kazanma ve diğer kişileri kaybetmeye zorlama gibi durumlar yatmaktadır. Kazanma; diğer kişileri aşağılama, küçük düşürme, alçaltma ve onlara hakim olma ile garantilenmeye çalışılmaktadır (Lange, 1976). Bir davranışın saldırgan saldırgan olarak nitelendirilmesi o davranışın altında yatan amaca göre yapılmalıdır. Bu bağlamda davranış zarar vermeye yönelik bir amaç taşıyorsa saldırganlıktan söz edilmelidir (Özcan, 2006).

Saldırgan davranış biçimi gösteren kişilerin özellikleri şu şekilde açıklanabilir; İnsanlarla yakın ilişkiler kuramazlar, öfkelerini yanlış biçimde ifade ederler, çoğunlukla kabadırlar ve “sen” diye hitap ederler, hayatı bir rekabet ortamı olarak görürler, “Sen değil ben önemliyim”, “Her şeye rağmen ben kazanmalıyım” duygusu verirler (Akıncı, 1999, Ayaz, 2002). Genellikle üstünlük taslayan, küstah ve alaycı bir tavırları vardır. Başkaları adına karar vermeye çalışırlar, Başkalarının haklarını çiğneyerek, kendi görüşlerini üstelerler. Yapmış oldukları davranışların sorumluluğunu almazlar.

3.2.3. Dolaylı saldırganlık davranış biçimi

Davranış biçimleri pek çok araştırmacı tarafından pasif, saldırgan ve atılgan davranış biçimleri olmak üzere üç temel kategoride incelense de bazı araştırmacılar “dolaylı saldırganlık” veya “manipulatif” olarak adlandırdıkları dördüncü bir kategorinin varlığından da söz etmektedirler. Bu araştırmacılar saldırgan davranışların çoğunun edilgen eylemlerden oluştuğunu ve saldırgan davranışın muhatapları ile yüz yüze gelmekten kaçındığını düşünmektedirler.

Bu eylemlerin bazen gizli ve kurnazca yapıldığını, bazen de çift anlam taşıdığını belirtirler. Bu tarzın tipik özelliğinin ise güler yüzlü, arkadaşça ve ılımlı yaklaşmak ve sonra arkadan bıçaklamak ya da yavaşça zarar vermek gibi davranışlar olduğunu ifade ederler (Alberti ve Emmons 1998). Dolaylı saldırgan bireyler amaçlarına ulaşmak için hile, baştan çıkartma ve kullanma yöntemlerine başvururlar. Bu bireyler bazen kendilerini sevimli ve beceriksiz olarak gösterirler; ancak öfkelenedikleri zaman intikam almak için çeşitli hilelere başvururlar; bunu son derece dolaylı yollardan yaptıkları için öfkelerini yönelttikleri kimseler bazen onların kendilerine öfkelenediklerini bile anlayamayabilirler (Phelps, 1997, Kırimoğlu, 2008).

3.2.4. Atılgan davranış biçimi

İnsanların iletişim biçimlerinden bir diğeri de atılgan davranış biçimidir. Bu davranış biçimine sahip kişiler, duygu ve düşüncelerini açık bir şekilde ifade ederler. Ancak bunu yaparken, saldırgan davranış biçimindeki kişiler gibi başkalarını kırıp incitmez ya da düşmanca bir tavır takınmazlar. Düşünce, duygu ve isteklerini, dolaylı yollara başvurmadan, dürüstçe belirtirler. Hem kendilerine hem de çevrelerindeki inşalara değer verirler. Kendi haklarını savundukları gibi başkalarının haklarına da saygı duyarlar.

Alberti ve Emmons (1998) ise atılgan kişilik için şöyle bir tanımlama getirmişlerdir;“atılgan birey, açık ve esnek bir yapıda diğer bireylerle gerçek anlamda ilgiliyken diğer yandan dakendi haklarına sahip çıkan bireydir” (Dinçyürek, 2010).

Atılgan davranış biçimi sergileyen bireyler, bir konu karşısında ne yapmaları gerektiğiyle ilgili kendileri karar verir ve sonra da bu kararı endişe duymadan uygularlar. Onlar için kendi kararlarını uygulamak kazanmaktan daha önemlidir. Her durumda amaçlarına ulaşmasalar da, atılgan bir kişilik özelliği göstermek onlar için olayın sonucundan daha değerlidir. Başkalarının kararlarına, düşünce ve inançlarına saygı gösteren atılgan kişilikler, olumsuz bir yorum yapmak istediklerinde bile bunu incitmeden yapmanın bir yolunu ararlar (Phelps, 1997, Kırımoglu, 2008).

Atılgan bireyler, kendi haklarını savunurken, başkalarının da hakları olduğunu unutmaz ve buna göre davranırlar (Arı, 1998). Bozkurt (1998) atılgan bireylere ilişkin olarak aşağıdaki ifadelere yer vermiştir; Atılgan birey, benlik saygısından bir şey kaybetmeden, hata ve olumsuz özelliklerini kabul ederek, doğruluğuna inandığı konularda ısrarcı davranabilir. Girdiği sosyal ortamlarda duygularını samimi bir şekilde yapmacık olmadan ifade edebilir. Fiziksel ve psikolojik açılardan zorbalığa başvurmaz. Duygusal anlamda düşmanlık ve saldırganlık duyguları taşıyorsa bunları saklamaz ve açıkça ifade eder. Başkalarına karşı nedensiz bir şekilde küçük düşürme, aşağılama ya da cezalandırma davranışlarına girmez ve bunun için fırsat kollamaz. Başkalarından gelen ve kendileri için uygun bulmadıkları isteklere kolaylıkla hayır diyebilirler (Bozkurt 1998).

Fernsterheim ve Baer' a göre, atılgan davranış sergileyen bireylerin dört temel özelliğinden söz edilmektedirler. Bunlar (Torucu, 1999);

1. Atılgan bireyler, kendilerini ortaya koyma konusunda bağımsız hissederler. Söz ve davranışlarında “Bu benim, böyle düşünüyorum, bunu istiyorum” diyebilen kişidir.
2. Atılgan kişilikteki bireylerde, farklı düzeylerdeki insanlarla, yabancılarla, arkadaş ve aile içindeki bireylerle etkili bir iletişim kurabilme özelliği vardır.
3. Atılgan bireyler kendi yaşamlarını yönlendirmede etkindirler. İstediklerini elde etmek için çabalar. Hedeflerinin kendiliğinden gerçekleşmesini beklemez ve onlara ulaşmak için çaba sarfederler.
4. Atılgan bireylerin öz saygıları yüksektir ve öz saygılarını kaybedecek davranışlara girişmezler. Hayatta yenilgi de olduğunu kabul ederek kısıtlılıklarının farkındadırlar. Tutarlı bir kişilik sergilerler.

Atılgan bireyler “yaşamak güzel, ben de herkes kadar önemliyim ve herkes gibi benim de mutlu ve başarılı olmaya hakkım var” şeklinde bir tutum takınan kişilerdir. Bu kişilerin tipik davranış özellikleri, kendine saygı duyan, makul düşünen, dürüst ve dolaysız davranan ve konuşkan, canlı, mücadeleci, doğruyu söyleyen, saygılı, güven sorunu yaşamayan, işbirliği yapan, sabırlı, yaratıcı ve kararlı kişilikler olarak ifade edilmektedir (Karacan, 2010).

Pasif davranış özelliği gösteren bireylerin tersine, almış oldukları kararları başkalarının onayına sunma gereksinimi hissetmemeleri; başkaları tarafından onaylanmanın rahatlık güdüsüne karşı gelmesi atılgan davranış biçimi sergileyen bireyin bir başka özelliğidir. Atılgan bireyler için kişisel gücü, onun için onaylanmaktan daha önemlidir. Atılgan bireyler, inandıkları şeyleri savunur ve kendilerini ilgilendiren konularda kararları başkalarından bağımsız olarak verirler (Phelps 1997, Kırimoğlu, 2008).

Atılgan bireyin saldırgan bireyin aksi bir şekilde kişileri yargılamadan, istismar etmeden, hatta ses tonunu bile yükseltmeden konuşması, onun bir diğer özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Phelps, 1997 Kırimoğlu, 2008). Yavuzer (1997)'e göre, “Güven verici ve destekleyici” bir tutum sergileyen ebeveynler, özgürce düşünüp karar verebilen, verdiği kararın sorumluluğunu üstlenen, hareketlerinde bağımsız davranabilen, özgüveni olan bireyler yetiştirebilirler.

3.3. Atılgnlık Davranış Şekilleri

Atılgnlık davranış şekillerini incelediğimizde karşımıza 4 farklı atılgnlık davranış şekli çıkmaktadır. Bunlar, “temel atılgnlık”, “empatik atılgnlık”, “atılgnlık davranış basamak olarak kullanma” ve “ben” dilini kullanarak atılgnlık davranma” şekilleridir.

3.3.1. Temel atılgnlık

Temel atılgnlık, Duygu, düşünce ve inançların açık, net ve yalın bir şekilde dile getirilmesidir. Bireylerin karşılıklı iletişimi açıkça dile getirilir. Genellikle; “Ben bunu istiyorum” ya da “Ben böyle hissediyorum” biçiminde basit cümleler kurmaktır (Ayaz 2002).

3.3.2. Empatik atılgnlık

Empatik atılgnlık çeşidi, kişinin iletişimde olduğu diğer kişilere karşı duyarlı olması ile ilgilidir. Empatik atılgnlığın 2 aşaması bulunmaktadır. İlki karşısındaki kişinin içinde bulunduğu durum ve duyguyu anlamak. İkincisi ise bireyinsahip olduğu kendi haklarını kollayıcı bir şekilde bu dile getirmek. Örneğin; “Senin çalıştığını ve yorulduğunu biliyorum. Ancak arkadaşlığımızın senin içinde değerli olduğunu hissetmek istiyorum. Bu sebeple senden, birlikte bir şeyler yapabileceğimiz bir zaman ayırmanı istiyorum” (Ayaz, 2002).

3.3.3. Atılgnlık davranış basamak olarak kullanma

Atılgnlık davranış basamak olarak kullanma biçimi, bireyin karşısındaki kişi tarafından atılgnlık davranışlarına alamadığı ve haklarının çiğnenmeye devam edildiği durumlarda uygulanmaktadır. Bu durumda atılgnlık davranış şeklinin şiddeti artırılır ve hatta bir miktar resmiyet yaratılır. Duygu ve istekler basit ve açık bir şekilde bir kaç kez ifade edildikten sonra, son söz olarak kullanılabilir. Örneğin; “Bu öğleden sonra da gelip konuyla ilgilenmezseniz, işi başkasına vereceğim” gibi. (Ayaz, 2002).

3.3.4. Ben dilini kullanarak atılgnlık davranma

Söze “ben” diye başlamak duygu, düşünce, dilek ve isteklerin kişinin kendisine ait olduğunun vurgulanmasıdır. Kurulan cümleler genellikle 4 kısımdan oluşur; Bunlar; karşısındaki belirli bir davranışına dikkat çekmek; yapılan davranışın kendisi

üzerinde bıraktığı etkileri ve nasıl hissettirdiğini belirtmek; davranışın kendi üzerinde nasıl yorumladığını söylemek; ve nasıl bir davranış tercih edildiğini belirtmek.

Örneğin; “ ..... söylediğinde ..... (hissediyorum) çünkü bu sözünü ..... (şöyle) değerlendiriyorum. Fakat ..... (şu şekilde) söylersen ..... (şöyle) hissederdim.” gibi. Böylece, cümle içinde söylenen ifadeler içinde “ben hissediyorum”, “ben istiyorum” bölümü vurgulanmış olmaktadır. Örneğin; “ben konuşurken başka yerlere baktığım zaman, ne söyleyeceğimi unutuyorum. Kendimi iyi hissetmiyorum. Çünkü bana değer vermediğini düşünüyorum. Ben konuşurken yüzüme bakarsan kendimi daha iyi hissedirim”. Bu tür ifade şekliyle, hem olumsuz duygular bastırılmış olur, hem de karşıdaki bireyin kendisini savunmaya geçerek, saldırgan davranış sergilemesi engellenir (Ayaz 2002).

3.4. Atılgan Davranış Tarzının Öğeleri

Gordon (1970)’a göre, atılgan davranış tarzı bireylerle iletişim kurarken çevik ve dik bir duruş sergilemeyi, özgüven belirtisi gösteren el ve vücut hareketlerini de içeren açık bir konuşma tarzı ile kendini ifade edebilmeyi, iletişim kurduğu insanı başka konularla meşgul olmayı bırakıp aktif olarak kendini dinletebilmeyi, duygu ve düşüncelerini ifade ederken hayır demeyi becerebilmeyi içeren bir davranış profilidir (Görüş, 1999’den Akt, Esen, 2012).

Atılgan davranış tarzını sistemli bir şekilde inceleyen davranış bilimciler, atılgan bir eyleme katkıda bulunan birkaç önemli öğe olduğu sonucuna varmışlardır. Araştırmacıların ele aldıkları öğeler aslında sağlıklı iletişim için temel teşkil etmektedir. Alberti ve Emmons (2002) da etnik ve kültürel faktörlerin atılganlık üzerindeki etkisini göz önünde bulundurulması gerektiğini hatırlatarak atılgan denilebilecek bir eylemdeki temel öğeleri şöyle sıralamışlardır;

Göz teması;Kişinin diğer bireylerle konuşurken nereye baktığı çok önemli bir durumdur. Konuşurken muhatap olunan kişi ile göz teması kurmak konuşmadaki samimiyeti ve saygıyı ifade eder. Göz teması, konunun muhatabı üzerinde söylenenleri daha etkili hale getirir. Konuşma sırasında göz temasından kaçınarak başka taraflara bakmak, konuşmanın muhatabı olan kişide ciddiye alınmadığı ya da kendisine güvenilmediği duygusunu uyandırır. Bunun yanında çok dik ve ısrarlı bir

göz teması da muhatap kişide rahatsızlık hissi uyandırabilir (Alberti ve Emmons, 2002).

Vücut duruşu: Konuşmanın karşılıklı olması ve konuşulan kişiye sadece yüzle değil vücutla da karşılık verilmelidir. İletişimin kalitesini arttırmak için, konuşmanın muhatabı olan kişiye göre pozisyon alınmalı, gerekli durumlarda ayakta ya da oturuyor oluşuna göre davranılmalıdır. Örneğin; Bir çocuk ile iletişim kurarken eğilmek, çocuk açısından konuya olan istekliliği arttırabilir. Ancak bu durum kişinin hakkını savunduğu durumlarda farklılık gösterebilir (Alberti ve Emmons, 2002).

Mesafe / Fiziksel Temas; İletişim esnasında kurulan yakınlığa, farklı kültürel ve sosyal alanlarda farklı anlamlar yüklenmektedir. Bu farklılık iklimsel olarak bile kendini göstermektedir. Soğuk ülkelerde karşılıklı konuşma esnasında aradaki mesafe daha fazlayken sıcak iklimli ülkelerde bu mesafenin daha az olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra dinsel ve geleneksel yapı da iletişim esnasında kurulan mesafeyi belirleyen özelliklerdendir. Örneğin; Avrupa ülkelerinde cinsiyet fark etmeden fiziksel mesafenin kısa olması ve kucaklama normal karşılanırken, Müslüman toplumlarda farklı cinsiyetler arasındaki bu türden bir yakınlaşma hoş görülmemektedir (Alberti ve Emmons, 2002).

El ve Vücut Hareketleri;İletişim sırasında el ve beden hareketlerini uygun kullanmak, konuşmayı destekleyerek, vermek istediğimiz mesajı daha açık ve içten bir özellik katmaktadır. El ve vücut hareketleri ayrıca; konuşan kişinin açık, kendine güvenli ve spontan olduğu hissini vermektedir. Daha çok kültürel farklılıklarla ilişkilendirilen el kol hareketliliği, anlatılan konunun içeriğine derinlik ve güç katabilmektedir (Alberti ve Emmons, 2002).

Yüz İfadesi;Karşıdaki muhatabailetlenen mesajın daha etkili olabilmesi için mesajı iletenin yüz ifadesinin de mesaja uygun olması gerekmektedir. Kaşları çatarak bir dostla sohbet etmek uygun olmayacağı gibi, herhangi birisiyle de konuşurken, konu ile takınılan yüz ifadeleri aynı şeyi ifade etmelidir (Alberti ve Emmons, 2002).

Ses Tonu (İniş, Çıkış, Yükseklik);Bireylerle konuşurken, kişiye ve konuya göre ses tonu ayarlamak hemikna ediciliği arttıracak hem de çatışmayı önleyecektir. İnişi ve çıkışı olmayan bir fısıltı ile konuşulduğunda ciddiye alınmama durumu oluşabilirken, bağırarak konuşulduğu zaman da, konunun muhatabını savunmaya yönelterek iletişim sekteye uğratabilmektedir. Bu durumda sesi üç boyutta düşünüp; sesin

tonunu (yumuşak ya da öfkeli), vurgusunu ya da iniş-çıkışını ve yüksekliğini kontrol etmek gerekmektedir (Alberti ve Emmons, 2002).

Akııcılık; Her türlü iletişimde verilmek istenen mesajın muhatabı tarafından anlaşılması için akıcı bir konuşma yapmanın çok daha etkili olduğu gözlenmiştir. Akıcı konuşma egzersizi olarak otuz saniye süreyle duraklamaksızın spontan konuşmak iyi bir başlangıç olarak kabul edilmektedir (Alberti ve Emmons, 2002).

Zamanlama; Atılgan davranışın etkili ve işlevsel olabilmesi için yerinde ve zamanında yapılması çok önemlidir. Yersiz bir atılganlık etkili olmayacağı gibi, olumsuz sonuçlar da doğurabilir (Alberti ve Emmons, 2002).

Dinleme; Atılgan bir dinleme yapmak, diğer insanlarla aktif olarak ilgilenmeyi gerektirmektedir. İletişim sırasında karşı tarafı dinlemek, saygı ifadesi olarak kabul edilmektedir. Başka bir şeyle meşgul olmadan, mümkünse göz teması kurarak, dinlediğini göstermek amacıyla baş sallayarak onay vermek, konuşma bitmeden yorum yapmamak, söylenenleri anlamaya çalışmak; *atılgan dinlemeyi* ifade eden öğrenilebilir bir beceridir (Alberti ve Emmons, 2002).

Düşünceler; Atılganlığın doğrudan gözlenmesi mümkün olmayan bir ögesi de düşünme süreci olarak kabul edilmektedir. Bu süreci New Yorklu psikolog Albert Ellis A-B-C olarak şıklara indirgemıştır. (A)'da olay oluşmakta; (B)'de kişi bunu görüp içsel olarak yorumlamakta , (C)'de ise, kişi tepki göstermektedir. Kişisel gelişimde de ele alınan temel faktörlerden biri olan B şikkı, yani algılama ve düşünce süreci işin en karışık kısmıdır. Temelde, kişinin atılgan bir davranış özelliği göstermesinin önündeki olumsuz düşünce kalıplarını kaldırmayı hedeflemektedir (Alberti ve Emmons, 2002).

İçerik; Dürüst ve spontan gelişen bir atılgan eylemde, içerik geri plandadır. Atılgan bir davranış sergileyebilmek için; sosyal ve kültürel ortamı da göz önüne alarak; hangi sözün, kime ve nasıl söylenildiğine özen gösterilerek, doğru ve iyi seçilmiş kelimelerle kişinin kendisini ifade edebilmesi gerekmektedir (Alberti ve Emmons, 2002).

3.5. Atılganlık İle İlgili Yapılmış Araştırmalar

Atılgan davranış biçimi ile ilgili olarak yapılan araştırmaların birçoğu atılganlık eğitiminin etkileri üzerine yapılmıştır. Örneğin Voltan (1980)'in yapmış olduğu bir

çalışma yaparak sağlık kolejinde yatılı olarak okuyan 60 kız öğrenci üzerinde inceleme yapmıştır. 30 eğitim grubu ve 30 kontrol grubu olarak ayırdığı kız öğrencilerin eğitim öncesi atılganlık düzeylerini saptamak amacıyla Rathus Atılganlık Envanterini kullanmıştır. 3 haftalık bir eğitimin ardından eğitim ve kontrol gruplarına envanteri tekrar uygulamıştır. İki uygulama sonucunda kontrol grubunda anlamlı bir fark bulunmazken eğitim grubunda fark anlamlı bulunmuştur.

Voltan, bu araştırmasında, kendini anlatma, isteklerini elde etme ve duygularını açığa vurma konularında sosyo-ekonomik seviyesi düşük olan ailelerden ve kırsal bölgelerden gelmiş olan öğrencilerin, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ve büyük şehirlerde yaşayan öğrencilere göre daha yetersiz ve çekingen kişilik özelliğine sahip olduklarını tespit etmiştir. Ayrıca araştırma sonucunda, deneklerin grup içindeki atılgan davranış düzeylerinin yalnız buldukları durumlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Voltan, 1980).

Topukçu (1982)'nin yapmış olduğu çalışmada; atılganlık eğitiminin ilkökul seviyesinde verilmesinin atılgan kişiliğin gelişmesi konusunda etkili olduğunu ortaya koymuştur. Topukçu bu çalışmada ayrıca kırsal kesimde yaşayan öğrencilerin, kentte yaşayan öğrencilere göre düşünce ve duygularını ifade etme gibi konularda daha yetersiz olduğu sonucuna varmıştır (Topukçu, 1982).

Tegin (1990), Hacettepe Üniversitesi'nin 4 ayrı fakültesinde okuyan 265 kız ve 346 erkek öğrenci ile bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmanın verileriyle, öğrencilerin atılganlık davranışlarını, cinsiyet ve okudukları fakülte değişkenleri ile karşılaştırmasını yapmıştır. Araştırmanın sonucunda; kız ve erkek öğrenciler arasında atılgan davranış açısından bir fark saptanmamış ancak Eğitim Fakültesi öğrencilerinin diğer fakültelere oranla daha az atılgan davranışa sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Atılganlık düzeyinin cinsiyet değişkenine göre farklılığını inceleyen araştırmalar;

İnceoğlu ve Aytar (1987'den Akt, Esen, 2012), yapmış oldukları çalışmada lise ve üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeylerini karşılaştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda; cinsiyetler arasında bir farklılık gözlenmezken, lise öğrencileri üzerinde üniversite öğrencilerine oranla daha fazla atılgan kişilik bulguları saptanmıştır.

Arı (1989) Selçuk Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinde okuyan 426 öğrenci üzerinde atılganlık üzerine bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmanın sonucunda atılganlık puan ortalamaları erkeklerde daha yüksek bulunmuştur (Kapıkıran, 1993).

Arı'nın çalışmasının aksine Aydın (1991)'nin üniversite öğrencileri üzerinde yapmış olduğu çalışmada ise; cinsiyetin atılganlık düzeyine etki eden bir faktör olmadığı sonucuna varmıştır.

Chandier ve arkadaşları (1979'dan Akt, Esen, 2012), atılganlık ile cinsiyet değişkeni arasındaki farklılıkları incelemek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada "Rathus Atılganlık Envanteri"ni kullanmışlardır. Çalışmanın sonucunda erkeklerin atılganlık puanları kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Crassini ve arkadaşları (1979'dan Akt, Esen, 2012)'da aynı şekilde çalışmalarında erkeklerin kadınlara oranla daha atılgan oldukları sonucuna varmıştır.

Nix ve arkadaşları (1984'ten Akt, Esen, 2012) ise, yapmış oldukları araştırmada erkeksi cinsiyet rolü ile atılganlık arasında anlamlı bir ilişki bulamamışlardır.

Kapıkıran (1993) ergenlerde atılganlık düzeyini araştırdığı çalışmasında; öğrencilerin atılganlık düzeyleri ile denetim odakları arasında istatistiksel açıdan anlamda ilişki bulmuştur. Buna göre, içsel denetim odağına sahip olan ergenlerin atılganlık düzeyleri yüksektir. Kapıkıran'ın araştırmasında anlamlı çıkan diğer bir bulgu ise; öğrencilerin, aylık gelirleri ile atılganlık düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olmasıdır. Araştırmada, ailelerinin geliri yüksek olan öğrencilerin atılganlık düzeyleri, geliri düşük olanlara oranla daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca anneleri orta, lise ve lisans mezunu olan bireylerin atılganlık düzeyleri, anneleri ilkokul mezunu olan bireylere göre atılganlık düzeyi daha yüksek bulunmuştur.

Bozkurt (1989), "Üniversite Öğrencilerinin Atılganlık Düzeylerini Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler"i incelemiştir. Araştırma sonunda; erkek öğrencilerin kızlara; genç yaştaki öğrencilerin, daha büyük yaştaki öğrencilere; tıp fakülteleri, fen-edebiyat fakülteleri ve meslek yüksekokulları öğrencilerinin diğer öğrencilere; hayatlarının büyük çoğunluğunu büyük şehirlerde geçirmiş olan öğrencilerin küçük şehirlerde yaşamış olanlara göre atılganlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Araştırmalar, daha çoğunlukla atılganlık düzeyini; kişilik özellikleri, kişilerarası ilişkiler, toplumsal, kültürel özellikler ve psikopatoloji gibi kavramlarla ilişkilendirerek incelemiştir. Rathus Atılganlık Envanteri kullanılarak, bireylerin cinsiyet, yaş, kültür ya da etnik grup ve aile içindeki pozisyonu gibi değişkenlerin onların atılganlıklarını nasıl etkilediklerini belirlemek amacıyla Kimble, Marsh ve Kıska (1984) tarafından yapılan çalışmada daha önce yapılan araştırmalara benzer olarak erkeklerin kızlara oranla daha atılgan oldukları görülmüştür (Nesbitt, 1979'dan Akt, Esen, 2012). Sınav kaygısı okulla bağlantılı bir problem ve matematik, kaygının yıkıcı etkilerine açık bir konu olduğundan dolayı atılganlık eğitimi deneyiminin kaygıyı azaltarak, matematik başarısını arttıracadı ve cinsiyete bağlı olarak farklılık gösterebileceği varsayımıyla hareket eden Wehr ve Kaufman (1987'den Akt, Esen, 2012), bu kapsamda atılganlık eğitiminin, yüksek kaygılı ergenler üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Atılganlık eğitimi programı sonucunda atılganlık ölçülerinde önemli bir artış ve kaygı seviyelerinde belirli bir düşüş olduğu gözlenmiştir. Bu bulgu, Percell, Bervick ve Biegel'in (1974'ten Akt, Esen, 2012) atılganlık ve kaygı arasında negatif bir ilişki olduğu iddialarını desteklemektedir. Yalnız atılganlık eğitiminin, matematik başarısını arttırmada başarılı olmadığı görülmüştür.

Atılgan davranış ve denetim odağı arasındaki ilişki hakkında kadınıları ve erkekleri karşılaştırmak amacıyla Cooley ve Nowicki (1984'ten Akt, Esen, 2012) tarafından yürütülen "Kız ve Erkek Kolej ğrencilerinde Denetim Odağı ve Atılganlık" adlı çalışmada erkekler için yüksek atılganlık ve içsel yönelim arasında önemli korelasyon olduğu ama kadınılar için durumun bunun tam tersi olduğu görülmüştür.

McCullough ve Cashion (1980'den Akt, Esen, 2012), tarafından yapılan bir çalışmada; isellieği yüksek kişiler, kendilerini dışsallieği yüksek olan kişilere göre daha atılgan birer kişilik olarak tanımladıkları ortaya çıkmıştır (Kapıkıran, 1993). Yapılan araştırmalarda atılganlık kişilieğin, saldırgan, çekingen, otoriteryan kişilik özellikleri ile ilişkisi araştırılmış, bu kişilik özellikleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmuştur.

Örneğin; atılgan, saldırgan ve çekingen kişilik üzerine bir faktör analizi çalışması yapan Tucker ve Weawer (1983'ten Akt, Esen, 2012)'ın çalışmasında atılgan ve saldırgan kişilik değişkenleri arasında pozitif, atılgan ve çekingen kişilik değişkenleri

arasında ise negatif bir ilişki bulunmuştur. Aynı çalışmada cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Meyer (1998)'in yapmış olduğu çalışmada, atılganlık eğitimi üzerine; atılgan davranışın kendini kabul etme, kendini algılama ve bireyin denetim odağı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda Rathus Atılganlık Envanterinin ortalama puanları arasında anlamlı farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca araştırmada, gruplar arası kendini kabul, benlik kavramı ve denetim odağı ölçümleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Uğurluoğlu, 1996).

Dereck (1985'ten Akt, Esen, 2012)'in çalışmasında ebeveynlerin iletişim konusunda bilgili olmalarının çocukların konuşma sistemleri ve davranış problemleri üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuş, ancak atılganlık düzeylerini etkilemediği saptanmıştır.

Barton (1986'dan Akt, Esen, 2012)'in yaptığı çalışma, aşırı disiplinli ve otoriter babaların çocuklar üzerinde tamamlanmamış duygulara yol açtığı ve bu çocuklar üzerinde atılganlığı, korkuları ve süper egoyu olumsuz etkilediği saptanmıştır.

4. MATERYAL ve METOD

4.1. Araştırmanın Amacı

Yapılan birçok araştırma çocukluk döneminde duygusal istismara maruz kalmış erişkinlerin uğramayanlara oranla ruhsal rahatsızlıklar yaşama risklerinin daha fazla olduğunu göstermektedir. Ergenlerde ve yetişkinlerde algılanan duygusal istismar, sosyal fobi depresyon obsessif-kompulsif davranışlar ve anksiyete yeme bozuklukları ve özkıyım gibi psikopatolojik Durumlarla birlikte; sosyal ve kişisel uyumsuzluk, akademik başarısızlık, düşük benlik algısı, kendini kabul düzeyinde düşüş, atılganlık düzeyinde düşüş gibi bazı problemlere neden olmaktadır. Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin algılanan duygusal istismar düzeyleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir.

4.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini İstanbul Aydın Üniversitesi'nde okuyan lisans ve lisansüstü öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem ise 171 kız ve 157 erkek öğrenci olmak üzere toplam 328 öğrenciden oluşmaktadır.

4.3. Araştırmanın Modeli

Araştırma için tarama modeli uygulanmıştır. Tarama modeli olarak ise anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin algılanan duygusal istismar için uygulanan anket 5'li likert ölçeğindedir. Algılanan duygusal istismar düzeyini ölçmek için araştırmaya katılan öğrencilerden, sorulan sorulara puan değerleri olan; (5) “tamamen katılıyorum”, (4) “katılıyorum”, (3) “kararsızım”, (2) “katılmıyorum”, (1) “kesinlikle katılmıyorum” seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir. Atılganlık düzeyini ölçmek için ise belirli puan değerleri taşıyan; “çok iyi uyuyor” (+3) “pek uymuyor” (-1) “oldukça uyuyor” (+2) “oldukça uymuyor” (-2)

“biraz uyuyor” (+1) “hiç uymuyor” (-3) seçeneklerinden birini seçmeleri istenmiştir.

Araştırma sonuçları SPSS programında analiz edilmiştir.

4.4. Verilerin Toplanması

Araştırma için 2 farklı ölçek kullanılmıştır. Algılanan duygusal istismar için Kemal Özcan ve arkadaşlarının hazırladığı 26 maddeden oluşan “Yetişkinler İçin Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği” ve Rathus tarafından hazırlanan, 30 maddeden oluşan “Rathus Atılganlık Ölçeği” kullanılmıştır.

“Yetişkinler İçin Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği”nin güvenilirliğine, Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ve test tekrar test kararlılık katsayısı hesaplanarak bakılmıştır. İç tutarlılık katsayısı 200 öğrenciden toplanan verilerden hesaplanmıştır. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı $\alpha = .95$ bulunmuştur. Ölçüt bağıntılı geçerlik çalışması için veri toplanan gruptan iki hafta ara ile 100 Öğrenciye ölçek tekrar uygulanmış ve iki ölçüm arasındaki korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Elde edilen korelasyon katsayısı $r = .76$ dir. Algılanan Duygusal İstismar ölçeğinin madde analizi için madde toplam puan korelasyonları yöntemi kullanılmıştır. Test maddelerinin testin bütünü ile tutarlılığının göstergesi sayılabilecek en düşük korelasyon .30 olarak alınmış ve “Yakınlarım zaman zaman beni bunaltacak kadar kollayıcı davranırlar” maddesi ölçekten çıkarılmıştır. Elde edilmiş olan 61 maddelik ölçeğin maddeleri ile ölçeğin genel toplam puanları arasındaki korelasyonlara bakılmıştır. Her maddenin toplam puanla olan korelasyon katsayısının 30–69 arasında değiştiği görülmüştür. Bu sonuç ise, elde edilen formun, güvenilirliği açısından oldukça önemlidir (Ersanlı vd., 2013).

Algılanan Duygusal İstismar ölçeğinin geçerlik çalışmasında yapı geçerliği ve kapsam geçerliği kullanılmıştır. Kapsam geçerliği için Psikolojik Danışma ve Psikiyatri alanında doktora derecesine sahip 10 uzmanın kanısına başvurulmuştur. Uzmanlar tarafından maddeler incelenmiş ve ölçekten “Sorularımın cevapsız bırakılmasından hoşlanmıyorum”, “mesleğimden dolayı aşağılanmaktan hoşlanmıyorum” gibi 6 madde çıkarılmıştır. Böylece maddeler incelenmiş ve uygunluğu yönünde görüş belirtilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliği belirlemek için temel bileşenler analizi kullanılarak faktör analizi yapılmıştır. Bu analizin yapılabilmesi

için öncelikle örneklemin yeterliliğini test eden KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) değeri .90 olarak bulunmuştur. KMO testinde bulunan değer .50'nin altında ise kabul edilemez, .50 zayıf, .60 orta, .70 iyi, .80 çok iyi, .90 mükemmeldir (Ersanlı vd., 2013).

“Rathus Atılganlık Envanteri” 1973 yılında Rathus tarafından ABD’de geliştirilen bir envanterdir. Envanterin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda ortaya çıkan korelasyon katsayıları yeterli düzeyde yüksek bulunmuştur. Rathus’un 1973 yılında 15 gün arayla yapmış olduğu testler sonucunda envanterin güvenilirlik katsayısını .76 olarak bulmuştur. Bunun dışında Rathus ve Nevid’in 1977 yılında psikiyatrik vakalar üzerinde yapmış oldukları çalışmada ise iki yarı metodu kullanılarak envanterin güvenilirlik katsayısı .84 olarak bulunmuştur (Çağatay, 2010:33).

4.5. Verilerin Değerlendirmesi

Verilerin değerlendirilmesi aşamasında öncelikle ankete katılan öğrencilerin demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, kardeş sayısı ve gelir durumu) frekans Çizelgeleriyle belirlenmiştir. Frekans, kısaca görülme sıklığı olarak tanımlanabilir. Bir değer tüm gözlem birimleri içinde görülme sıklığı, bu değer frekansı olarak belirlenir. Bu çalışmada, yaş cinsiyet, aile gelir durumu ve kardeş sayısı değerlerinin tüm birimler içinde görülme sıklığı frekans Çizelgeleriyle belirlenmiştir.

Verilerin değerlendirilmesinde ayrıca T-testi, Anovave korelasyon analizine başvurulmuştur. T-Testi iki bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla yapılan bir istatistik yöntemidir. T-testi analizinde karşılaştırılacak olan grupların birbirinden bağımsız olmaları (kadın-erkek, sigara içen-içmeyen vb.) şartı bulunmaktadır. T-Testi analizinde ortaya çıkan Çizelgedesignificance (Sig.) değeri 0,050’den küçük bulunursa değişkenler arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu kabul edilir. Anlamlı farklılığı yaratan değişkenin ne olduğu ise analizin tanımlayıcılar/niteleyiciler Çizelgesine bakılarak yorumlanmaktadır. Sig. değeri 0,050’den büyük bulunursa, değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı yönünde yorum yapılır. Bu çalışmada cinsiyet değişeni ile duygusal istismar ve atılganlık seviyesi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla T-testine başvurulmuştur.

Anova testi ise, ikiden fazla değişkenin incelendiği durumlarda kullanılan bir istatistiksel yöntemdir. Anova testi sonucu ortaya çıkan Çizelgede significance (Sig.) değeri 0,050’den küçük bulunursa değişkenler arasında anlamlı bir farklılık

bulunduğu kabul edilerek, anlamlı farklılığın hangi değişkende olduğu, Anava analizinin tanımlayıcılar/niteleyiciler Çizelgesine bakılarak yorumlanmaktadır. Sig. değeri 0,050'dan büyük bulunursa, değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı yönünde yorum yapılır. Bu çalışmada da yaş, ailenin gelir durumu ve kardeş sayısı gibi ikiden fazla değişkeni olan veriler, Anova analizi ile incelenmiştir.

Çalışmada ayrıca korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizi, iki sayısal değişken arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla kullanılan bir istatistik yöntemidir. Ortaya çıkan Çizelgede, korelasyon katsayısı negatif ise "iki değişken arasında ters ilişki vardır", yani "değişkenlerden biri artarken diğeri azalmaktadır" diye yorumlanmaktadır. Korelasyon katsayısı pozitif ise "değişkenlerden biri artarken diğeri de artmaktadır" yorumu yapılır. Bu çalışmada da, algılanan duygusal istismar toplam sayısal değerleri ile atılganlık düzeyi toplam sayısal değerleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

5. BULGULAR

5.1. Demografik Bulgular

Bu bölümde araştırmamıza katılan öğrencilerin demografik bulguları, yaş cinsiyet, aile gelir durumu ve kardeş sayısı değişkenlerine göre incelenmiştir. Demografik özelliklerin belirlenmesi işleminde kullanılan yöntem frekans Çizelgeleridir.

Çizelge 5.1: Yaş Dağılımı Frekans Çizelgesi

Yaş Aralığı	F	%	Geçerli %	Birikimli %
18-25	243	74,1	74,1	74,1
25-35	53	16,2	16,2	90,2
35 ve üzeri	32	9,8	9,8	100,0
Total	328	100,0	100,0	

*Geçerli Yüzde: Geçerli kabul edilen yüzde değer

*Birikimli Yüzde: Toplanarak devam eden yüzde değer

Çizelge 1’de araştırmaya katılan öğrencilerin yaş durumlarının frekans değerleri verilmiştir. Buna göre; araştırmaya toplam 328 öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerin %74,1’i (243 öğrenci) 18-25 yaş aralığında, %16,2’si (53 öğrenci) 25-35 yaş aralığında ve %9,8’i ise (32 öğrenci) 35 ve üzeri yaşadadır.

Çizelge 5.2: Cinsiyet Dağılımı Frekans Çizelgesi

Cinsiyet	F	%	Geçerli %	Birikimli %
Kız	171	52,1	52,1	52,1
Erkek	157	47,9	47,9	100,0
Total	328	100,0	100,0	

Çizelge 2’de araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet durumlarının frekans değerleri verilmiştir. Buna göre; araştırmaya katılan 328 öğrencinin %52,1’i (171 öğrenci) kız, %47,9’u (157 öğrenci) ise erkektir.

Çizelge 5.3: Aile Gelir Durumu Frekans Çizelgesi

Aile Gelir Durumu	F	%	Geçerli %	Birikimli %
0-1000 TL	16	4,9	4,9	4,9
1000-3000 TL	150	45,7	45,9	50,8
3000 ve ustü	161	49,1	49,2	100,0
Toplam	327	99,7	100,0	
Sistem	1	,3		
Toplam	328	100,0		

Çizelge 3’de araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin gelir durumlarının frekans değerleri verilmiştir. Buna göre; öğrencilerin %4,9’unun (16 öğrenci) ailesinin geliri 0-1000 TL aralığında, %45,7’sinin (150 öğrenci) 1000-3000 TL aralığında, %49,1’inin (161 öğrenci) 3000 TL ve üstüdür. Araştırmaya katılan 1 kişi ailesinin gelir seviyesiyle ilgili sorulan soruya yanıt vermemiştir.

Çizelge 5.4: Kardeş Sayısı Durumu Frekans Çizelgesi

Kardeş Sayısı	F	%	Geçerli %	Birikimli %
Tek çocuk	51	15,5	15,5	15,5
1-2 kardeş	174	53,0	53,0	68,6
3-5 kardeş	79	24,1	24,1	92,7
5 ve üzeri	24	7,3	7,3	100,0
Toplam	328	100,0	100,0	

Çizelge 4’de araştırmaya katılan öğrencilerin kardeş sayısı durumlarının frekans değerleri verilmiştir. Buna göre; öğrencilerin %15’i (51 öğrenci) tek çocuk, %53’ü (174 öğrenci) 1-2 kardeş, %24,1’i (79 öğrenci) 3-5 kardeş ve %7,3’ü ise (24 öğrenci) 5’ten fazla kardeşe sahiptir.

ARAŞTIRMA SORUSU 1.Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Duygusal İstismar İle Atılganlık Düzeylerinde Cinsiyet Değişkenine Bağlı Anlamlı Bir İlişki Var Mıdır?

Çizelge 5.5: Öğrencilerin Algıladıkları Duygusal İstismar ile Cinsiyet Değişkeni Arasındaki T-testi Analizi

Cinsiyet		N	Ortalama	Std Sapma	Std Hata Ort.					
Duygusal İst.	Kız	171	4,0498	0,64799	0,04955					
Ortalama	Erkek	157	3,7558	0,66441	0,05303					
		Varyansların Eşitliği Levene Testi		Araçların Eşitliği T-Testi						
		F	Sig.	T	df	Sig. (2-tailed)	Ortalama Fark	Std. Sapma Farkı	% 95 Güven Aralığı	
									En Düşük	En Yüksek
Eşit Sapmalar		1,52	0,218	4,055	326	0	0,29399	0,0725	0,15137	0,43661
Eşit Varyanslar				4,051	322,06	0	0,29399	0,07258	0,15121	0,43677

Katılımcıların algıladıkları duygusal istismar düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında yapılan T-testi analizine göre, $p=,000$ bulunmuştur. Sonuç olarak $,000 < 0,050$ olduğuna göre üniversite öğrencilerinde algılanan duygusal istismar düzeyi cinsiyet değişkenine bağlı anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Çizelge analizine göre kız öğrencilerin duygusal istismar algılama düzeyleri (4,0498) erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur.

Çizelge 5.6: Öğrencilerin Atılganlık Düzeyleri ile Cinsiyet Değişkeni Arasındaki T-testi

Cinsiyet		N	Ortalama	Std Sapma	Std Hata Ort.					
Atılganlık Ortalaması	Kız	171	3,2145	,61592	,04710					
	Erkek	157	3,2402	,50314	,04015					
		Varyansların Eşitliği Levene Testi		Araçların Eşitliği T-Testi						
		F	Sig.	T	df	Sig. (2-tailed)	Ortalama Fark	Std. Sapma Farkı	% 95 Güven Aralığı	
									En Düşük	En Yüksek
Eşit Sapmalar		6,058	,014	-,413	326	,680	-,02577	,06243	-,14858	,09704
Eşit Varyanslar				,416	321,717	,677	-,02577	,06189	-,14754	,09600

Katılımcıların atılganlık düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında yapılan T-testi analizine göre, $p=,680$ bulunmuştur. Sonuç olarak $,680 > 0,050$ olduğuna göre üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

ARAŞTIRMA SORUSU 2.Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Duygusal İstismar İle Atılganlık Düzeyleri Yaş Değişkenine Bağlı Anlamlı Bir İlişki Var Mıdır?

Çizelge 5.7: Katılımcıların Algılanan Duygusal İstismar Düzeyleri ile Yaş Değişkeni Arasındaki İlişki

Descriptives								
İSTİSMAR ORTALAMA								
	N	Mean	Std. Sapma	Std. Hata	95% Güven Aralığı		Min.	Max.
					Alt Sınır	Üst Sınır		
18-25	243	3,9959	0,64507	0,04138	3,9144	4,0774	1,13	5
25-35	53	3,5913	0,75436	0,10362	3,3833	3,7992	1,49	4,79
35 ve üzeri	32	3,7761	0,54714	0,09672	3,5789	3,9734	2,8	4,85
Toplam	328	3,9091	0,67121	0,03706	3,8362	3,982	1,13	5
İSTİSMAR ORTALAMA								
Levene İstatistik			df1	df2	Sig			
1,92			2	325	0,148			
ANOVA								
				Kareler Toplamı	df	Ortalama Kareler	F	Sig.
Gruplar Arasında				7,751	2	3,875	9,024	,000
Gruplar İçinde				139,57	325	0,429		
Toplam				147,321	327			

Katılımcıların algıladıkları duygusal istismar düzeyi ile yaş değişkeni arasında yapılan Anava Testinin analizine göre $p=,000$ bulunmuştur. Sonuç olarak $,000 < 0,050$ olduğuna göre üniversite öğrencilerinde algılanan duygusal istismar düzeyi ile yaş değişkenine bağlı anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Çizelge analizine göre duygusal istismar algılama düzeyi 18-25 yaş arası öğrencilerde (3,9959) daha yüksek bulunmuştur.

Çizelge 5.8: Katılımcıların Atılganlık Düzeyleri ile Yaş Değişkeni Arasındaki Anova Testi

Descriptives								
ATILGANLIK ORTALAMA								
	N	Mean	Std. Sapma	Std. Hata	95% Güven Aralığı		Min.	Max.
					Alt Sınır	Üst Sınır		
18-25	243	3,2302	,57977	,03719	3,1570	3,3035	1,67	4,67
25-35	53	3,2398	,51753	,07109	3,0971	3,3824	1,77	4,17
35 ve üzeri	32	3,1792	,52913	,09354	2,9884	3,3699	2,30	4,10
Toplam	328	3,2268	,56405	,03114	3,1655	3,2881	1,67	4,67
ATILGANLIK ORTALAMA								
Levene İstatistik			df1	df2	Sig			
,755			2	325	0,471			
ANOVA								
				Kareler Toplamı	df	Ortalama Kareler	F	Sig.
Gruplar Arasında				,084	2	,042	,132	,877
Gruplar İçinde				103,952	325	,320		
Toplam				104,037	327			

Katılımcıların atılganlık düzeyi ile yaş değişkeni arasında yapılan Anova Testinin analizine göre $p=,877$ bulunmuştur. Sonuç olarak $,877 > 0,050$ olduğuna göre üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeyleri yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

ARAŞTIRMA SORUSU 3.Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Duygusal İstismar İle Atılganlık Düzeyleri Gelir Seviyesi Değişkenine Bağlı Anlamlı Bir İlişki Var Mıdır?

Çizelge 5.9: Katılımcıların Algılanan Duygusal İstismar Düzeyleri ile Gelir Seviyeleri Arasındaki Anova Testi

Descriptives								
İSTİSMAR ORTALAMA								
	N	Mean	Std. Sapma	Std. Hata	95% Güven Aralığı		Min.	Max.
					Alt Sınır	Üst Sınır		
0-1000 TL	16	3,4888	,83153	,20788	3,0457	3,9319	1,13	4,67
1000-3000 TL	150	3,8104	,65279	,05330	3,7051	3,9157	2,21	4,95
3000 ve üstü	161	4,0418	,64377	,05074	3,9416	4,1420	1,49	5,00
Toplam	327	3,9086	,67218	,03717	3,8355	3,9817	1,13	5,00
İSTİSMAR ORTALAMA								
Levene İstatistik			df1	df2	Sig.			
,382			2	324	0,683			
ANOVA								
				Kareler Toplamı	df	Ortalama Kareler	F	Sig.
Gruplar Arasında				7,120	2	3,560	8,228	,000
Gruplar İçinde				140,177	324	,433		
Toplam				147,296	326			

Katılımcıların algıladıkları duygusal istismar düzeyi ile gelir seviyesi değişkeni arasında yapılan Anova Testinin analizine göre $p=,000$ bulunmuştur. Sonuç olarak $,000 < 0,050$ olduğuna göre üniversite öğrencilerinde algılanan duygusal istismar düzeyi ile gelir seviyesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Çizelge analizine göre duygusal istismar algılama düzeyi 3000 ve üstü gelir seviyesine sahip öğrencilerde (4,0418) daha yüksek bulunmuştur.

Çizelge 5.10: Katılımcıların Atılganlık Düzeyleri ile Gelir Seviyeleri Arasındaki Anova Testi

Descriptives								
ATILGANLIK ORTALAMA								
	N	Mean	Std. Sapma	Std. Hata	95% Güven Aralığı		Min.	Max.
					Alt Sınır	Üst Sınır		
0-1000 TL	16	3,2448	,54451	,13613	2,9547	3,5350	2,40	4,23
1000-3000 TL	150	3,2875	,54531	,04452	3,1996	3,3755	1,67	4,67
3000 ve üstü	161	3,1756	,57530	,04534	3,0861	3,2651	1,77	4,57
Toplam	327	3,2303	,56124	,03104	3,1693	3,2914	1,67	4,67
ATILGANLIK ORTALAMA								
Levene İstatistik			df1	df2	Sig.			
,200			2	324	0,819			
ANOVA								
				Kareler Toplamı	df	Ortalama Kareler	F	Sig.
Gruplar Arasında				,976	2	,488	1,555	,213
Gruplar İçinde				101,710	324	,314		
Toplam				102,687	326			

Katılımcıların atılganlık düzeyi ile gelir seviyesi değişkeni arasında yapılan Anova Testinin analizine göre $p=,213$ bulunmuştur. Sonuç olarak $,213 > 0,050$ olduğuna göre üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeyleri gelir seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

ARAŞTIRMA SORUSU 4.Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Duygusal İstismar İle Atılganlık Düzeyleri kardeş Sayısı Değişkenine Bağlı Anlamlı Bir İlişki Var Mıdır?

Çizelge 5.11: Katılımcıların Algılanan Duygusal İstismar Düzeyleri ile Kardeş Sayısı Arasındaki Anova Testi

Descriptives								
İSTİSMAR ORTALAMA								
	N	Mean	Std. Sapma	Std. Hata	95% Güven Aralığı		Min.	Max.
					Alt Sınır	Üst Sınır		
Tek çocuk	51	3,7700	,68577	,09603	3,5771	3,9628	1,89	4,75
1-2 kardeş	174	3,9648	,64250	,04871	3,8686	4,0609	1,49	5,00
3-5 kardeş	79	3,9259	,66905	,07527	3,7760	4,0758	2,21	4,93
5 ve üzeri	24	3,7456	,81524	,16641	3,4013	4,0898	1,13	4,97
Total	328	3,9091	,67121	,03706	3,8362	3,9820	1,13	5,00
İSTİSMAR ORTALAMA								
Levene İstatistik			df1	df2	Sig			
,238			3	324	0,870			
ANOVA								
				Kareler Toplamı	df	Ortalama Kareler	F	Sig.
Gruplar Arasında				2,190	3	,730	1,630	,182
Gruplar İçinde				145,131	324	,448		
Toplam				147,321	327			

Katılımcıların algılanan duygusal istismar düzeyi ile kardeş sayısı değişkeni arasında yapılan Anova Testinin analizine göre $p=,182$ bulunmuştur. Sonuç olarak $,182 > 0,050$ olduğuna göre üniversite öğrencilerinin algıladıkları duygusal istismar düzeyleri kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Çizelge 5.12: Katılımcıların Algılanan Duygusal İstismar Düzeyleri ile Kardeş Sayısı Arasındaki Anova Testi

Descriptives								
ATILGANLIK ORTALAMA								
	N	Mean	Std. Sapma	Std. Hata	95% Güven Aralığı		Min.	Max.
					Alt Sınır	Üst Sınır		
Tek çocuk	51	3,3292	,57907	,08109	3,1663	3,4921	1,90	4,37
1-2 kardeş	174	3,1534	,58885	,04464	3,0653	3,2415	1,67	4,67
3-5 kardeş	79	3,2771	,51839	,05832	3,1610	3,3932	2,30	4,30
5 ve üzeri	24	3,3756	,42320	,08638	3,1969	3,5543	2,37	4,37
Total	328	3,2268	,56405	,03114	3,1655	3,2881	1,67	4,67
ATILGANLIK ORTALAMA								
Levene İstatistik			df1	df2	Sig.			
2,322			3	324	,075			
ANOVA								
				Kareler Toplamı	df	Ortalama Kareler	F	Sig.
Gruplar Arasında				2,203	3	,734	2,336	,074
Gruplar İçinde				101,834	324	,314		
Toplam				104,037	327			

Katılımcıların atılğanlık düzeyi ile kardeş sayısı değişkeni arasında yapılan Anova Testinin analizine göre $p=,074$ bulunmuştur. Sonuç olarak $,074 > 0,050$ olduğuna göre üniversite öğrencilerinin atılğanlık düzeyleri kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

5.2 Korelasyon Analizi

Araştırmaya katılan öğrencilerin algıladıkları duygusal istismar ile atılğanlık düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

Çizelge 5.13: Algılanan Duygusal İstismar Düzeyi ile Atılganlık Düzeyi Arasındaki Korelasyon Analizi

		İstismar Ortalama	Atılganlık Ortalama
İstismar Ortalama	PearsonCorrelation	1	-,446(**)
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	328	328
Atılganlık Ortalama	PearsonCorrelation	-,446(**)	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	328	328

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Araştırmaya katılan öğrencilerin algıladıkları duygusal istismar düzeyleri ile atılganlık düzeyleri arasında yapılan korelasyon analizinin sonucuna göre, algılanan duygusal istismar ile atılganlık düzeyi arasında -,446’lık negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre algılanan duygusal istismar düzeyi arttıkça, atılganlık düzeyi düşmektedir. Araştırmamızın “Duygusal istismarı algılama düzeyleri yüksek olan yetişkinlerin (üniversite öğrencilerinin) atılganlık düzeyleri düşüktür” olan ana hipotezini doğrulamaktadır. Bu bulgu beklenildiği gibi karşımıza çıkmıştır.

5.3 Değerlendirme

Araştırmamızda ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir;

- 1- Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinde algılanan duygusal istismar düzeyi cinsiyet değişkenine bağlı anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Kız öğrencilerin duygusal istismar algılama düzeyleri (4,0498) erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Yapılan araştırmalarda bu konuda 3 farklı sonucun çıktığı görülmektedir. Bazı araştırmalarda algılanan duygusal istismar düzeyi, kadınlarda yüksek çıkarken bazılarında ise erkeklerde yüksek çıkmaktadır. Algılanan duygusal istismar ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılıklar olmadığını ortaya koyan araştırmalar da mevcuttur. Araştırmamızla benzer sonuçlar elde eden çalışmalara örnek olarak şu çalışmalar gösterilebilir; Murty ve arkadaşlarının (2003) 1633 yetişkin üzerinde yapmış oldukları çalışmada kadınlarda algılanan duygusal istismar düzeyi erkeklere oranla yüksek çıkmıştır. Yılmaz ve Irmak (2008)'ın yapmış oldukları çalışmada da, kadınların erkeklere göre algılanan duygusal istismar düzeylerinin yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Bu durum, geleneksel ailelerde erkek çocuklarına kız çocuklarından daha fazla değer verilmesi, bazı bölgelerde kız çocuklarının en başından istenmemesi, erkek çocukları bağımsız ve hayata dönük yetiştirilirken kız çocuklarının sürekli baskılanması vb. etkilerle açıklanmaktadır (Kulaksızoğlu, 2004). Çocukluk döneminde duygusal istismarı algılama düzeyleri yüksek olan kadınlar yetişkin dönemlerine geldiklerinde, aile, iş ve sosyal ortamlarında erkeklere oranla daha yüksek bir duygusal istismar algısına sahip olmaktadır.

Algılanan duygusal istismarın erkeklerde daha yüksek olduğunu ortaya koyan araştırmalara örnek olarak ise şunlar gösterilebilir; Özcan (2009) Üniversite öğrencileri üzerinde “Yetişkin Bireylerin Algılanan Duygusal İstismar Düzeyleri” adlı bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada erkeklerin algılanan duygusal istismar düzeyleri kız öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Jirapramukpitak ve arkadaşlarının (2005) yapmış olduğu çalışmada da erkeklerde algılanan duygusal istismar düzeyi kadınlara oranla yüksek bulunmuştur. Kırımsoy (2003)'un yapmış olduğu çalışmasında da yine benzer

bir şekilde algılanan duygusal istismar düzeyinin erkeklerde yüksek olduğunu belirtmiştir.

Bu sonuç ise şu şekilde açıklanmaktadır; kız çocuklarına göre daha özgür ve imtiyazlı bir ortamda büyümelerine rağmen erkekler aynı zamanda çalışma, para kazanma, ailesini geçindirme, erkek olmanın sorumluluğunu taşıma vb. baskılara da maruz kalmaktadırlar. Erkeğin güçlü olması gerektiği hakkında genel bir toplumsal kanı bulunmaktadır. Ünal (2005)'a göre, aile içi şiddet gören bir kız çocuğu, bu şiddeti katlanması gereken normal bir durum olarak algılamakta ve ileriki yaşlarında da duygusal istismarı algılama seviyesi de düşmektedir. Ancak çocukluk döneminde imtiyazlı olarak büyütülen erkek çocukları yetişkin yaşa geldiklerinde yaşamış oldukları toplumsal baskılar sonucu, duygusal istismarı daha yüksek düzeyde algılamaktadırlar.

Bazı araştırmalarda ise algılanan duygusal istismar düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu araştırmalardan bazıları ise; Zoroğlu ve arkadaşlarının (2001), Yalçın (2007)'nin, Öztep (2010)'in ve Karaca (2001)'nin yapmış olduğu araştırmalardır. Yalçın (2007), Baltaş ve Baltaş (1999), Karaca (2001) ve Uzun (2002) gibi pek çok araştırmacı, yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı kadın ve erkeklere farklı nedenlerle ve şekillerle duygusal istismar uygulandığını ve cinsiyet değişkeninin algılanan istismar için farklılık yaratmadığını savunmaktadırlar.

- 2- Üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu sonuç alanyazındaki çalışmalarla örtüşmektedir. Örneğin, Tegin (1990)'nin Hacettepe Üniversitesi'nde 265 kız ve 346 erkek öğrenci üzerinde yapmış olduğu çalışmanın sonucunda kız ve erkek öğrenciler arasında atılganlık düzeyi ve cinsiyet değişkeni açısından bir farklılık saptanmamıştır. Atılganlık düzeyini cinsiyet değişkenine göre inceleyen bir başka araştırmada, İnceoğlu ve Aytar (1987)'in lise ve üniversite öğrencileri üzerinde yapmış oldukları çalışmadır. Bu çalışmanın sonucunda da atılganlık düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında bir farklılık gözlenmemiştir. Aynı şekilde Aydın (1991)'nin çalışmasında da kız ve erkek öğrenciler arasında atılganlık düzeyleri açısından farklılık bulunmamıştır.

Bunun dışında farklı sonuçlar tespit eden araştırmalar da mevcuttur. Örneğin; Arı (1989)'nin Selçuk Üniversitesi'nde 426 öğrenci üzerinde yapmış olduğu çalışmada, erkek öğrencilerin atılganlık düzeyleri kız öğrencilere göre

oldukça yüksek bulunmuştur. Arı'nın çalışmasına benzer olarak erkeklerin atılganlık düzeylerini kızlara oranla yüksek bulan araştırmalardan diğerleri ise, Chandier ve arkadaşları (1979), Crassini ve arkadaşları (1979), Nix ve Arkadaşları (1984)'nın yapmış oldukları araştırmalardır (Akt: Esen, 2012). Erkek öğrencilerin atılganlık düzeylerini yüksek bulan araştırmacılar bu durumu, ataerkil toplumlarda kızların aile baskısı içinde baskılanarak kendilerine anne ve kadın olmak ile ilgili toplumsal roller benimsemeleriyle açıklamaktadırlar.

Araştırmamızda, atılganlık düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında farklılık bulunmaması, konuyla ilgili olarak yapılan birçok araştırmayla uyumlu olduğu gibi, erkeklerin atılganlık düzeyini yüksek olarak tespit eden araştırmalarla uyumlu değildir. Bunun nedeni, yukarıda bahsedilen araştırmaların tarih olarak eski olması ve günümüzde kadınların toplumsal hayat içinde üstlendiği rollerin erkeklerden çok farklı bir konumda olmaması gösterilebilir. Günümüzde özellikle büyük şehirlerde kız çocuklarının aile içinde ve toplumda daha özgür ve teşvik görücü olduğu bir gerçektir. Ancak yine de bu tür bir çalışmanın sonucuna etki edebilecek en önemli unsurların çalışmanın evren ve örnekleme olduğu unutulmamalıdır. Çalışmanın nerede ya da hangi örneklem grubu üzerinde yapıldığı, atılganlık düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi etkileyecektir.

- 3- Üniversite öğrencilerinde algılanan duygusal istismar düzeyi ile yaş değişkenine bağlı anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Duygusal istismar algılama düzeyi 18-25 yaş arası öğrencilerde (3,9959) daha yüksek bulunmuştur. Bu durum 18-25 yaş arasının ergenlikten çıkılarak gençlik dönemine girildiği yaşlar olması nedeniyle başta akademik başarı olmak üzere hayatla ilgili alınan sorumlulukların yarattığı baskı ve stresle açıklanabilir.

Bunun yanında algılanan duygusal istismar ile ilgili yapılan araştırmaların birçoğunda algılanan istismar düzeyi ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Örneğin; Özcan (2009)'ın yapmış olduğu çalışmada, algılanan duygusal istismar ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Aynı şekilde Bostancı ve arkadaşlarının (2006) yapmış oldukları çalışmada yaş değişkenine bakıldığında fiziksel, duygusal ve cinsel istismar puanları anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Kırımsoy (2003)'un

çalışmasında da benzer bir sonuç çıkmış ve yaş değişkeni ile algılanan duygusal istismar düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

- 4- Üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeyleri yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu sonuç alanyazındaki bazı araştırmalar ile uyumludur. Örneğin, Esen (2012)'nin çalışmasında atılganlık düzeyi ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Atılganlık düzeyi, yaş değişkenine göre incelendiğinde farklı sonuçlar elde eden çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin; Bozkurt (1989)'un üniversite öğrencileri üzerinde yapmış olduğu çalışmada genç öğrencilerin daha yaşlı öğrencilere göre atılganlık düzeylerinin yüksek olduğunu tespit etmiştir. Kimble, Marsh ve Kısa (1984)'nin çalışmasında ise Bozkurt'un aksine yaşça büyük olan öğrencilerin küçük olanlara göre atılganlık düzeyleri yüksek bulunmuştur. Aynı şekilde İnceoğlu ve Aytar (1987)'in çalışmalarında da lise öğrencilerinin atılganlık seviyesi üniversite öğrencilerine göre daha yüksek bulunmuştur.

- 5- Üniversite öğrencilerinde algılanan duygusal istismar düzeyi ile gelir seviyesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Duygusal istismar algılama düzeyi 3000 ve üstü gelir seviyesine sahip öğrencilerde (4,0418) daha yüksek bulunmuştur. Algılanan duygusal istismar ile ilgili yapılan araştırmaların birçoğu, ailenin gelir seviyesi ve algılanan duygusal istismar arasında anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Alanyazında yapılan bu araştırmalarda ortaya çıkan sonuç, araştırmamızın sonucunun tersi olarak ailenin gelir seviyesi arttıkça, algılanan duygusal istismarın düştüğü yönündedir. Bu araştırmalara örnek olarak; Bulut (1996)'un İzmirli ve arkadaşları (2000)'nin, Lindell ve Svedin (2001)'in ve Güler ve arkadaşları (2002)'nin yapmış olduğu çalışmaları gösterilebilir.

Araştırmamızın sonuçları bu bulgularla örtüşmemektedir. Bunun nedenini 2 şekilde açıklamak mümkündür. Birincisi, alanyazında yapılan araştırmaların birçoğu çocuklar ve ergenler üzerinde yapılmaktadır. Bu yaştaki çocukların ihtiyaçları ailelerinin maddi yetersizliklerinden dolayı karşılanmaması, duygusal istismar algısını arttıracak bir unsur olarak görülebilir. Ancak bu çalışma üniversite öğrencileri üzerinde yapılmıştır ve örneklem içinde 25-35 yaş aralığında 80 kişi bulunmaktadır. Bu yaşlarda kişinin ekonomik olarak aileden bağımsız bir hayat sürdüğü düşünülebilir. İkinci bir neden olarak ise,

eğitim seviyesi ve ekonomik g¼c¼ d¼ř¼k ailelerde b¼y¼yen kişilerin s¼zly ya da davranışsal olarak maruz kaldıkları duygusal istismarı kendi ilerinde normalleştirmeleri g¼sterilebilir. Öte yandan eğitimli ve gelir seviyesi y¼ksek ailelerde b¼y¼yen kişilerin, yetişkinlik d¼nemlerinde maruz kaldıkları duygusal istismarı algılama seviyelerinin y¼ksek olması beklenebilecek bir durumdur.

- 6- Üniwersite öğrencilerinin atılganlık d¼zeyleri gelir seviyesi değişkenine g¼re anlamlı bir farklılık g¼stermemektedir. Bu sonuç alanyazındaki araştırmaların bir kısmı ile uyumlu bulunmuştur. Örneğin, Ercan (2010)'nın yapmış olduğu çalışmada atılganlık d¼zeyi ile anne-babanın iş ve gelir durumu arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Öte yandan atılganlık d¼zeyi ile ilgili olarak yapılan bazı araştırmalarda, atılganlık d¼zeyi ailenin gelir seviyesi değişkenine g¼re anlamlı farklılıklar g¼stermektedir. Örneğin Esen (2012)'nin çalışmasında aylık geliri y¼ksek olan ailelerin öğrencileri aylık geliri d¼ř¼k olan ailelerin öğrencilerine oranla daha atılgan bulunmuşlardır. Bu çalışmada örneklem grubunun içinde 25-35 yaş aralığında 80 kişi bulunduğu göz önüne alınırsa bu yaşlarda kişilerin ekonomik olarak aileden bağımsız bir hayat sürdüğu d¼ř¼n¼lebilir.
- 7- Üniwersite öğrencilerinin algıladıkları duygusal istismar d¼zeyleri kardeş sayısı değişkenine g¼re anlamlı bir farklılık g¼stermemektedir. Bu durum alanyazındaki farklı çalışmalarla örtüşmektedir. Örneğin Uzun (2002)'un yapmış olduğu çalışmada, algılanan duygusal istismar ile kardeş sayısı değişkenine g¼re anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Aynı şekilde Karaca (2001)'nin yapmış olduğu çalışmada da algılanan duygusal istismar ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı g¼r¼lmektedir.
- 8- Üniwersite öğrencilerinin atılganlık d¼zeyleri kardeş sayısı değişkenine g¼re anlamlı bir farklılık g¼stermemektedir. Bu sonuç alanyazındaki bazı araştırmalarla uyumlu bulunmuştur. Örneğin, Ercan (2010)'nın yapmış olduğu çalışmada atılganlık d¼zeyi ile kardeş sayısı değişkeni arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Yine Keskin (2010)'nin yapmış olduğu çalışmada, atılganlık d¼zeyi ile kardeş sayısı değişkeni arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

9- Araştırmaya katılan öğrencilerin algıladıkları duygusal istismar düzeyleri ile atılganlık düzeyleri arasında yapılan korelasyon analizinin sonucuna göre, algılanan duygusal istismar ile atılganlık düzeyi arasında -,446'lık negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre algılanan duygusal istismar düzeyi arttıka, atılganlık düzeyi düşmektedir. Bu sonuç araştırmamızın ana hipotezini ‘‘Duygusal istismarı algılama düzeyleri yüksek olan yetişkinlerin (niversite ğrencilerinin) atılganlık düzeyleri dşktr’’ doğrulmaktadır. ıkan sonuç aynı zamanda beklentilerle ve alanyazında yapılan çalışmalarla uyumlu bulunmuştur. Alanyazında algılanan duygusal istismar ile benlik saygısı, depresyon, çekingenlik, umutsuzluk, çaresizlik duygusu, post travmatik sendrom başta olmak üzere pek çok psikolojik sorunun ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Alanyazına bakıldığında, algılanan duygusal istismar ve atılganlık düzeyleri; cinsiyet, yaş, aile gelir düzeyi ve kardeş sayısı değişkenlerine göre incelendiğinde farklı sonuçlar ortaya çıktığı görülmektedir. Bu farklılıkların nedeni, çalışmaların evren ve örneklemeleri ile ilgilidir. Özellikle algılanan duygusal istismar ile ilgili olarak yapılan araştırmalar, genellikle kadınlar ve çocuklar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ama bazı araştırmalar göstermektedir ki, erkeklerde algılanan duygusal istismar kadınlara göre yüksek çıkabilmektedir.

Bu araştırma İstanbul Aydın Üniversitesi'nde okuyan öğrenciler üzerinde yapıldığı için çıkan sonuçlar araştırmanın evrenine göre değerlendirilmelidir. Farklı bir ilde bir devlet üniversitesinde yapılacak bir çalışmada farklı sonuçlarla karşılaşılabılır.

Araştırmamızın sonuçlarına göre şunlar önerilebilir;

- Yetişkinlere yönelik algılanan istismar düzeyi ve atılganlık düzeyi ile ilgili olarak kapsamlı araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Alanyazında yapılan araştırmalar, genellikle çocukları kapsamakta, yetişkinler üzerinde yapılan az sayıda çalışma ise kadınlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Araştırmamız, sınırlı bir evrende yapılmıştır. Farklı evren ve örneklemeler üzerinde yapılacak çalışmalar duygusal istismar konusunda farkındalık yaratmak adına etkili olacaktır.
- Yetişkinlere yönelik olarak algılanan duygusal istismar düzeylerini düşürmek ve atılganlık düzeylerini arttırmak amacıyla eğitim programları ve gruplarla psikolojik destek uygulamaları geliştirilmelidir.
- Yapılan araştırmalarda cinsiyet, yaş ve aile gelir düzeyi değişkenlerinin özellikle algılanan duygusal istismar ile ilişkisi incelendiğinde farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Sonuçlardaki bu farklılığın nedenleri araştırmacılar tarafından incelenmelidir.

- Duygusal istismar sadece atılganlık seviyesini düşürmekle kalmayıp, birçok farklı psikolojik soruna yol açabilmektedir. Bu nedenle, atılganlık düzeyi ile birlikte, benlik algısı, benlik saygısı, benlik imajı, depresyon, post travmatik sendrom vb. algıların, algılanan duygusal istismar ile ilişkisi üzerine çalışmalar yapılmalıdır.
- Toplumda istismar kelimesi genellikle fiziksel ve cinsel istismar üzerinden algılanmakta ve duygusal istismar hakkında yeterli bir bilinç bulunmamaktadır. Birçok ebeveynin normal kabul ettiği davranış şekillerinin çocuklar üzerinde duygusal istismara neden olabileceği ebeveynler tarafından algılanamamaktadır. Bu nedenle duygusal istismar konusunda başta anne-babalar olmak üzere, diğer ebeveynler ve eğitimcileri bilinçlendirici çalışmalar uygulanmalıdır. Bu çalışmalar, duygusal istismarın neleri kapsadığı ve nelere yol açabileceği hakkında detaylı bilgiler içermelidir.

KAYNAKLAR

- Adalı, N.** (2007). “10-12Yaş Grubu Çocuk İstismarı Ebeveyn ve Çocuk Bilgilendirme Çalışması”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Adler, A.** (2000). “İnsan Tabiatını Tanıma”. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Ankara
- Akıncı, T.**(1999). “Yurtdışı Yaşantısı Geçiren ve Geçirmeyen Gençlerin Atılganlık Puanlarının Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Alberti, R, Emmons, M.** (1998). Atılganlık hakkınızı kullanın. (Çev. Serap Katlan) Ankara: HYB Yayıncılık
- Alberti R, Emmons M.** (2002). (Çev: Katlan, S.) Atılganlık. Ankara: HYB Yayıncılık
- Arı, R.** (1989). Üniversite öğrencilerinin baskın ben durumları ile bazı özlük niteliklerinin ben durumlarına, atılganlık ve uyum düzeylerine etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Armağan, E.** (2007). “Çocuk İhmali Ve İstismarı: Psikoz Çizelgesu Sergileyen Bir İstismar Olgusu”. New/Yeni SymposiumJournal, 4(45), 170-173.
- Ayaz S.**(2002). Hemşirelerin Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeylerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, B.** (1991). “Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerini Açısından Atılganlık Seviyesinin İncelenmesi”. Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi.
- Aydın, O. ve İşmen, A.E.** (1996), “Duygusal İstismarın Liseli Ergenlerin Kendini Kabul Seviyelerine Etkisi”, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, S.8, ss.127-134. İstanbul.
- Baltaş, Z. ve Baltaş, A.** (1999), "Kolej ve Anadolu Liselerine Giriş Sınavına Hazırlanan Öğrencilerin Duygusal İstismarı", Çocuk İstismarı ve İhmali, Derleyenler; Esin Konanç, İpek Gürkaymak, Ayten Egemen, Gözde Repo Ofset, Ankara
- Bilir, Ş., M. Arı, N.B. Dönmez ve S. Güneysu.** (1999). “4-12 Yaşları arasında 16100 Çocukta Örselenme Durumları ile İlgili Bir İnceleme”. E. Konanç, İ. Gürkaynak ve A. Egemen(Ed). Çocuk İstismarı ve İhmali,GözdeRepro Ofset, Ankara, S.9,
- Bingham, M. J.** (2006). “ProtectingVictimsByWorkingAndTheSystemAndWithinTheSystem: StatutoryProtectionForEmotionalAbuse İn DomesticVioenceContext”. North Dakota LawReview, 81, 837.
- Bozkurt, E.**(1989).Üniversite Öğrencilerinin Atılganlık Düzeylerini Etkileyen Sosyo- Ekonomik Faktörler, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Branstetter, A.S.,Bower, H., Komien, J., &Amass, L.** (2007). “A History Of Sexual,

EmotionalOrPhysicalAbusePredictsAdjustmentDuringOpioidMaintenanceTreatment”. Journal of SubstanceAbuseTreatment.

Brown,J., P. Cohen, J.G. Johnson ve E.M. Smailes. (1999). “ChildhoodAbuseandNeglect, Specificity of Effects on AdolescentandYoungAdultDepressionandSuicidality”. Journal of theAmerican Academy of Child andAdolescent Psychiatry,38,S.12,

Bulut, I. (1996), *Genç Anne ve Çocuk İstismarı*, Ankara: Bizim Büro Basımevi.

Claussen, A.,&Crittenden, P. (1991). “PhysicalAndPsychologicalMaltreatment: RelationsAmongTypes Of Maltreatment”. Child Abuse&Neglect, 15, 5-18.

Cüceloğlu, D. (1999). “İçimizdeki Çocuk”. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çağatay, Ercan (2010). “Ergenlerin Spor Yapma Alışkanlıklarının Kişilik Ve Atılganlık Özellikleri Açısından İncelenmesi” Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sporda Psiko-Sosyal Alanlar Anabilim Dalı Doktora Tezi. İzmir

Çakmaklı, K. (1991). “Aileler İçin Sosyal Hizmet”. İstanbul: T. C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Davaslıgil Ü., Çakıcı M. ve Ögel K.(1998).Yaşam Becerilerini Geliştirme Kılavuzu (ss. 35-42). İletişim Becerileri - III. Yer aldığı eser İstanbul: T.C. M.E.B. İstanbul Valiliği, İl Milli Eğitim Müdürlüğü (Lebib Yalkın Matbaası).

Diñcer, F. (2009). “Hemşirelik ve Ebelik Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyleri” Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi 22–33.

Diñçyürek, S.(2010). “Atılganlık ve denetim odağı düzeyi: gelecek nesillere etkisi” Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) 39: 142150.

Edelbrock, C.,&Achenbach, T. M. (1984). “TheTeacherVersion Of The Child Behavior Profile”: I.boysaged 6-11. Journal of ConsultingandClinicalPsychology, 52(2), 207-217.

Erdoğan, A. (2010).“Pedofili: Klinik Özellikleri, Nedenleri ve Tedavisi” Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar; 2(2):

Erol, Dilek.(2007). “Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin, Çocuklardaki Fiziksel İstismar Belirtilerine İlişkin Farkındalıkları (Eskişehir İl Örneği)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,. Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. S:4.

Ersanlı, K., Yılmaz, M. Ve Özcan, K. (2013). “Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği (Adiö): Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması”. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2013, 32(1), 147-164

Eryiğit, S. (2004). “TurkishAdolescents Level Of PsychologicalAdjustment İn RelationToAdolescentsPerception Of ParentalPsychologicalMaltreatment”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

Esen, A. C. (2012). “Spor Yapan ve Yapmayan Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeylerinin İncelenmesi (Muğla Üniversitesi Örneği)”. Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçma Üniversitesi. Sos. Bil. Enst. Muğla.

Germain, R.,&Sandoval, J. (2002). “Child Maltreatment”. In J. Sandoval (Ed.), Handbook Of CrisisCounselingInterventionAndPrevention İn The Schools (2nd ed.,pp. 137-161). New Jersey, NJ:LawrenceErlbaumInc.

Glaser, D. (2002). “EmotionalAbuseAndNeglect” (PsychologicalMaltreatment): A Conceptual Framework. Child Abuse&Neglect, 26, 697-714.

Goleman, D. (1996). “Duygusal Zeka”. İstanbul: Varlık Yayınları.

Göde, Osman, Firdevs Savi, Sevil Savi, (1998). “Eğitimin Bütünlüğü İçinde Sporun Duygusal İstismara Uğrayan Ergenlerin Benlik Kavramlarına Etkisi”. Denizli, II. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, Pamukkale Üniversitesi.

Gögayaz, S. (2001). Ergenlerde öğretmenlerine yönelik duygusal istismar algısının incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi.

Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., & Aydoğan, S. (2002). “Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar / ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler”. C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi, 24, 128-134.

İnceoğlu D, Aytar G. (1987). “Bir grup ergende atılğan davranış düzeyi araştırması”, Psikoloji Dergisi 6(21):23-24.

İşeri, E. (2006). “Duygusal İstismar, Çocuk İstismarı Ve İhmali Multidisipliner Yaklaşım”. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

İzmirli, M., Sur, H., & Polat, N. (2000). “Çocuğa Karşı Dayak Olgusu Ve Çocuk İstismarı”. Çocuk Forumu Dergisi, 3(1), 37- 49.

İzmirli, M; Polat, N (2001). “Çocuk İstismarı ve İhlali”. “Çocuk Forumu Dergisi” Nisan, Mayıs, Haziran Cilt 4, 2001-2.

Jhonson, P. (1990). “Child Abuse Understanding The Problem” VVitshire. TheCrovwood Pres,

Jirapramukpitak, Tawanchai., Martin Rince, TrudyHarpman, (2005) “Theexperience of abuseandmentalhealth in theyoungThaipopulation: A preliminarysurvey”, Soc. PsychiatrEpidemiol, 40:955-963.

Kapıkıran, Ş. (1993). İçten ve Dıştan Denetimliliğe Sahip Ergenlerin Atılğanlık Düzeyinin Saptanması. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Kara, B., Biçer, Ü., & Gökalp, A. Ş. (2004). “Çocuk istismarı”. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 47, 140-143.

Karaca, N. (2001). “Duygusal İstismara Uğramış Ergenlerin Bazı Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Karacan, N. (2010). “Theeffect of self-esteemenrichmentbibliocounseling program on the self-esteem of sixthgradestudents” Procedia - SocialandBehavioralSciences, Pages 318–322.

Kars, Ö. (1996). “Çocuk istismarı: Nedenleri ve Sonuçları”. Ankara: Bizim Büro Basımevi.

Kavaklı, A., H. Pek ve N. (1995). Bahçecik. “Hırpalanmış Çocuk Sendromu”.Çocuk Hastalıkları Hemşireliği, Alendar Ofset,

Kaya, Z. (2001). Meslek Lisesi Öğrencilerinin Atılğanlık ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Ker-Dinçer, M. (2005). Kişilerarası iletişimde sorun çözücü bir iletişim becerisi olarak atılğanlık. Gürüz, D., Temel, A. (Eds.). İletişime Yeni Yaklaşımlar. Nobel Basımevi, İzmir, 16–23

Kırımoğlu, H.(2008). “Türkiye 13 Yaş Altı Badminton Şampiyonasına Katılan Sporcu Öğrenciler ile Sporcu Olmayan Öğrencilerin Atılğanlık Düzeylerinin Karşılaştırılması” S.Ü. BES Bilim Dergisi, Cilt 10, Sayı 2, 1–9.

Kırımsoy, E.(2003). “Şuç İşlemiş ve Suç İşlememiş Ergenlerin Algıladıkları Duygusal İstismarın Ve Benlik Saygılarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,. Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. s:2,123-125.

Kimble, C., E., Marsh N. B., Kıska, A. C. (1984) “Sex, Age andCulturalDefferences in Self-ReportedAssertiveness”. PsychologicalReports. 55: 419- 422.

Korkut, F. (2004) Okul Temelli Önleyici Danışma Rehberlik ve Psikolojik Danışma. Ankara: Anı Yayıncılık, :191-209, 135-137.

Köknel, Ö. (1997). “İnsanı Anlamak”. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Kulaksızoğlu, A. (2004). “Ergenlik Psikolojisi”. İstanbul: Remzi Kitabevi, 6. Basım.

Kurtay, D. (2007). “Sosyal Hizmet Uzmanı, Çocuk İhmal ve İstismarının Önlenmesi” – Toplum ve Siyaset

Lange, J. L.,Jakubowski, P. (1976). Responsible Assertive Behavior. Illinois Research Press.

Lazarus, R. S.(1975).The self-regulation of emotion. Their parameters and measurement. New York: Raven.

Lindell, C.,&Svedin, C. G. (2001). “Physical child abuse in Sweden: A study of police reports between 1986 and 1996”. Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 36(3), 150-157.

MEB-UNICEF (2002). “Psikososyal Okul Projesi, Zorlu Yaşam Olayları ve Etkileri”

Meyer, A. L. &Farrell, A.D. (1998). Social skill training to promote resilience in urban sixth-grade students: One product of an action research strategy to prevent youth violence in high-risk environments. Education and Treatment of Children, 21, 461-479.

Murty, Susan A.,v.d., (2003). “Physical and Emotional Partner Abuse Reported by Men and Women in a Rural Community”, American Journal of Public Health, vol 93, no:7, 1073-1075

Müderrişoğlu, Selin. (2002). “Adolesan Döneminde Karşılaşılan İntihar Eğilimlerinde Aile-İçi Duygusal ve Fiziksel İstismar İle Depresyonun Etkileri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,. İstanbul, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.

Özcan A. (2006). Hemşire-Hasta İlişkisi ve İletişim. 2. Baskı, Ankara, : 229-256.

Özcan, K. (2009). “Yetişkin Bireylerin Algılanan Duygusal İstismar Düzeyleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özdemir Ayten S. (1989). “Çocuğun Fiziksel Yönden İstismarı ve İhmali”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, Hafize. Ümran Sevil. (2005). “Gebelikte Şiddet”, Sağlık ve Toplum Dergisi, Ankara, sayı:1 s:3-4

Phelps S, Austin N. (Çev.: Katlan, S) (1997). Atılgan Kadın. 1. Baskı, Ankara

Polat, O. (2001). Çocuk ve Şiddet. Der Yayınları. İstanbul.

Polat, O. (2006). “Dövme Beni. İstanbul”: Sokak Çocukları Rehabilitasyon Derneği Yayınları.

Polat, O. Pedofili www.turkiyeforumlari.net/psikoloji/62650-pedofili.html Adli tıp-

Runyan, D.,Corrine, W., &Ikeda, R. (2002). “Child Abuse And Neglect By Parents And Other Caregivers”. In. E.G. Krug, L.L. Dahlberg, & J.A. Mercy (eds.), World report on violence and health (pp.59-86), Geneva: World Health Organization. Shields, A. M.,Cicchetti, D., &Ryan, R. M. (1994).

Savi, F. (1999). “Ergenlerde Duygusal İstismar İle Benlik Algısı Ve Genel Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişki”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi.

Sert, A. (2003). “Atılganlık eğitiminin 5. sınıf öğrencilerinin atılganlık ve öz saygı düzeylerine etkisi” Haziran.

- Slade, E. P., & Wissow, L. S.** (2007). "The Influence Of Childhood Maltreatment On Adolescents Academic Performance". *Economics of Education Review*, 26, 604-614.
- Siyez, Diğdem Müge,**(2003), "Duygusal İstismara Maruz Kalan ve Kalmayan Ergenlerin Benlik Algıları İle Depresyon ve Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sözen, Ş.** (2005). "Çocuk İstismarını Tanıma ve Önlemede Sağlık Çalışanlarının Rolü", 27. Pediatri Günleri; Çocuk Dergisi, Bilimsel Program ve Özet Kitabı, 4 –7 Nisan, İstanbul
- Sözen Ş.** (2006). "Cinsel İstismara Uğrayan Çocuğa Yaklaşım ve Tıbbi Muayenenin Yapılandırılması", İstanbul Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, Ders Notları
- Şahiner, Ü. M., Yurdakök, K., & Kavak, U. S.** (2001). "Tıbbi Açından Çocuk İstismarı". *Katkı Pediatri Dergisi*, 22, 276-285.
- Taner Y., & Gökler B.** (2004). "Çocuk İstismarı Ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri". *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 82-86.
- Tegin, B.** (1990). "Üniversite Öğrencilerinin Atılganlık Davranış Ve Eğilimlerinin Cinsiyet Ve Fakülte Değişkenleri Açısından İncelenmesi". *Psikoloji Dergisi*, 25.
- Topbaş, M.** (2004). "İnsanlığın Büyük Ayıbı". Çocuk istismarı. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 3, 76-80.
- Topukçu, H.** (1982). "Atılganlık Eğitiminin İlkokul Çocuklarının Atılganlık Düzeyine Etkisi" Ankara: Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Torucu, B.** (1999). 13-14 Yasındaki Gençlerin Sosyo-ekonomik Düzey ve Anne-baba Tutumlarındaki Farklılıkların Belirlenip Özsaygıya Etkisinin Araştırılıp Karşılaştırılması. İzmir: D. E. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Uğur, G.** (1996). Üniversite Öğrencilerinde Atılganlık ile Beden Algısı İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Uğurluoğlu, M. Y.** (1996). "Lise Öğrencilerinde Özsaygı Düzeyi ile Atılgan Kişilik Özelliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi
- Uzun, Ş.** (2002). "Ergenlerde Algılanan Duygusal İstismar İle Kendilik İmgesi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Ünal, Gülseren** (2005). "Aile İçi Şiddet", *Aile ve Toplum Dergisi*, Cilt 2, sayı 8, sayfa 85-93
- Ünal, F.** (2008). "Ailede Çocuk İstismarı Ve İhmali". *T.S.A. Dergisi*, 1, 9-18.
- Vatansver, Ü.** (2004). "Çocuk Acil Tıp Kitabı" Çocuk Acil Tıp ve Yoğun Bakım Derneği Yayını No:6, Bölüm:22
- Voltan, N.** (1980) Grupla Atılganlık Eğitiminin Bireyin Atılganlık Düzeyine Etkisi. H. Ü. Ankara: Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü. Doktora Tezi
- Yalçın, S.** (2007), "Ergenlerde Algılanan Duygusal İstismar ile Uyum Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Yavuzer, H.** (1996). "Çocuk ve Suç". Remzi Kitabevi. İstanbul.
- Yavuzer, H.** (1997). Resimleriyle Çocuk, Remzi Kitabevi, İstanbul: S: 31.
- Yavuzer, H.** (2005). Çocuk Psikolojisi. Remzi Kitabevi. İstanbul.
- Yörükoğlu, A.** (1992). "Değişen Toplumda Aile Ve Çocuk". Özgür Yayınevi. İstanbul.
- Yıldırım, Yasemin Kuzeyli.** (2005). "Yaşlı İstismarı ve Önlenmesi", *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 21(1), 167-174

Yılmaz Irmak, T. (2008), “Çocuk İstismarı ve İhmalinin Yaygınlığı ve Dayanıklılıkla İlişkili Faktörler”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Yılmaz, Gonca. Nükhet İşiten, Ülker Ertan, Ayşe Öner,(2003), “Bir Çocuk İstismarı Vakası”, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 46, 295-298

Yüksel Ş. (2002)., Fantezi ve Pedofili; Nazan Özcan Arşivi

Zoroğlu, Salih S. v.d. (2001), “Çocukluk Dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları”, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 2(2):69-78

EKLER

EK I: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Bilim Dalı Yüksek lisans tezinin araştırmasında bu formun sonuçları kullanılacaktır. Bu nedenle soruları atlamadan yanıtlamanızı rica ederim. Katılımınız için teşekkürler.

1.YAŞINIZ?

18-25

25-35

35 ve üzeri

2. CİNSİYETİNİZ?

KADIN

ERKEK

4. AİLENİZİN GELİR DURUMU NEDİR?

0-1000 TL 1000-3000 3000 ve Üstü

5. KAÇ KARDEŞSİNİZ?

TEK ÇOCUK 1-2 KARDEŞ 3-4 KARDEŞ 5 VE ÜZERİ

EK II: YETİŞKİNLER İÇİN ALGILANAN DUYGUSAL İSTİSMAR ÖLÇEĞİ

Her bir ifadeyi okuduktan sonra, sizin için en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

İşaretsiz madde bırakmayınız. Katkılarınız için teşekkür ederim.

İFADELER	Tamamen Katlıyorum	Katlıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Başarısız olduğumda benimle alay ederler.	( )	( )	( )	( )	( )
2. Fiziksel görünümümle (kilolu olma, boy kısalığı vb.) ilgili sürekli şaka yaparlar.	( )	( )	( )	( )	( )
3. Genellikle yanlışlarım yüzüme vurulur.	( )	( )	( )	( )	( )
4. Fizyolojik rahatsızlıklarım (kekemelik, şaşılık, gözlük kullanma vb.) alay edilir.	( )	( )	( )	( )	( )
5. Başkalarının yanında bana bağırlır.	( )	( )	( )	( )	( )
6. Bana hep sen karışma derler.	( )	( )	( )	( )	( )
7. Arkadaşlarım beni küçümserler.	( )	( )	( )	( )	( )
8. Genellikle bana adil davranılır.	( )	( )	( )	( )	( )
9. Yapabileceğimin üzerinde bir başarı bekleniyor.	( )	( )	( )	( )	( )
10. Konuşurken sürekli sözüm kesilir.	( )	( )	( )	( )	( )
11. Genellikle olumsuz eleştiriler alırım.	( )	( )	( )	( )	( )
12. Beni sürekli başkaları ile kıyaslarlar.	( )	( )	( )	( )	( )

13.İnsanlar beni dış görünümümle ilgili hep yargılar.	( )	( )	( )	( )	( )
14.Yanlıı bir Şey yaptığımda ya da söylediğimde bana gülerler.	( )	( )	( )	( )	( )
İFADELER	Tamamen	Katlıyorum	Katlıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
	Kesinlikle	Katılmıyorum	Katılmıyorum		Katılmıyorum
15.Bir Şeyler anlatmak istediğimde arkadaşlarım beni önemsemezler.	( )	( )	( )	( )	( )
16.Yaptığım her davranış birileri tarafından eleŐtirilir.	( )	( )	( )	( )	( )
17.Bana çoğu kimse değer vermez.	( )	( )	( )	( )	( )
18.Bazen benimle ilgili çok kırıacı Őakalar yapılır.	( )	( )	( )	( )	( )
19.Genellikle evremdeki insanlar, üzerimde baskı kurarlar.	( )	( )	( )	( )	( )
20.Zaman zaman cinsiyet ayırımı ile karŐılaŐıyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
21.Sürekli olarak herhangi bir konuda başkalarının yanında ikaz edilmem.	( )	( )	( )	( )	( )
22.Genellikle yapabileceğim Şeyler için “O yapamaz ” derler.	( )	( )	( )	( )	( )
23.Argo sözcükler içeren Őakalara maruz kalırım.	( )	( )	( )	( )	( )
24.Arkadaşlarım bana takma isimle hitap ederler.	( )	( )	( )	( )	( )
25.Genellikle arkadaşlarım bana alaycı bakarlar.	( )	( )	( )	( )	( )
26.Yapabileceğim iŐlerle ilgili zaman zaman engelleniyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
27.Almış olduğum eğitim ile ilgili eleŐtiriliyorum.	( )	( )	( )	( )	( )

28. İnsanlar benim de hata yapabileceğimi kabul etmiyorlar.	( )	( )	( )	( )	( )
29.Genellikle yeteneklerim göz ardı edilir.	( )	( )	( )	( )	( )
30.Yanlış davranışları nedeniyle kimse benden özür dilemez.	( )	( )	( )	( )	( )
31.Genellikle duygularımı dikkate almazlar.	( )	( )	( )	( )	( )
32.İyi yaptığım işlerin bile hep olumsuz yanları görünür.	( )	( )	( )	( )	( )
İFADELER	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
33.Genellikle benim adıma hep başkaları karar verir.	( )	( )	( )	( )	( )
34.Çevremdeki insanlar genellikle bana verdikleri sözleri tutmazlar.	( )	( )	( )	( )	( )
35.Genellikle arkadaşlarım beni ciddiye almazlar.	( )	( )	( )	( )	( )
36.Çoğunlukla düşünce ve davranışlarıma saygı gösterilmez.	( )	( )	( )	( )	( )
37.Herhangi bir konuda başkalarının yanında sürekli uyarılırım.	( )	( )	( )	( )	( )
38. Ailem benimle sürekli azarlar gibi konuşur.	( )	( )	( )	( )	( )
39. Çoğu zaman bana adil davranılmıyor.	( )	( )	( )	( )	( )
40.Genellikle arkadaşlarım beni dışlar.	( )	( )	( )	( )	( )
41.Çoğunlukla sen yapamazsın diye engelleniyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
42.Yakınlarım çoğu zaman haklarıma saygı göstermezler.	( )	( )	( )	( )	( )

43. İnsanlar genellikle iyi niyetimi suistimal ederler.	( )	( )	( )	( )	( )
44. Arkadaşlarım beni küçümserler.	( )	( )	( )	( )	( )
45. Kimse beni anlamaya çalışmıyor.	( )	( )	( )	( )	( )
46. Ailem beni beceriksiz bulur.	( )	( )	( )	( )	( )
47. Genellikle özgürlüğüm kısıtlanır.	( )	( )	( )	( )	( )
48. Genellikle yeteneklerimin üzerinde beklentilerle karşılaşırım.	( )	( )	( )	( )	( )
49. Yakınlarım davranışlarıma çok müdahale ederler.	( )	( )	( )	( )	( )
50. Konuşma şeklimden (şive, telaffuz vb.) dolayı benimle alay edilir.	( )	( )	( )	( )	( )
İFADELER	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
51. Çoğunlukla istediğim şeyleri dile getirmeme rağmen dikkate alınmaz.	( )	( )	( )	( )	( )
52. Yakınlarım bana genellikle beni sevdiklerini belli etmezler.	( )	( )	( )	( )	( )
53. Yakınlarım yapabileceğim şeyler için bile yapamayacağımı düşünürler.	( )	( )	( )	( )	( )
54. Yakınlarım beni hiç azarlamazlar.	( )	( )	( )	( )	( )
55. Yakınlarım bana çok rahat bir şekilde bağırlar.	( )	( )	( )	( )	( )
56. Yakınlarım beni yapmalarını istedikleri şeyleri yapmam için tehdit ederler.	( )	( )	( )	( )	( )
57. Arkadaşlarım bazen ben yokmuşum gibi davranırlar.	( )	( )	( )	( )	( )

58. Ailem ve arkadaşlarım beni onaylamadıkları davranışlarım için suçlarlar.	( )	( )	( )	( )	( )
59.Genellikle bana güvenilmediğini hissederim.	( )	( )	( )	( )	( )
60.Bana davranışlarımla ilgili sıfatlar yakıştırırlar. (pısrık, sakar vb.)	( )	( )	( )	( )	( )
61.Giydiklerimle çoğunlukla alay ederler.	( )	( )	( )	( )	( )

EK III: RATHUS ATILGANLIK ENVANTERİ AÇIKLAMA

Aşağıda size 30 maddelik bir envanter verilmiştir. Her maddeyi size uygunluk derecesine göre değerlendiriniz. Değerlendirmeniz sonucunda o madde için size en uygun olduğunu, sizi en iyi anlattığını düşündüğünüz ifadeye karşılık gelen puanı o maddenin başındaki boşluğa yazınız.

- ÇOK İYİ UYUYOR (6)
OLDUKÇA UYUYOR (5)
BİRAZ UYUYOR (4)
PEK UYMUYOR (3)
OLDUKÇA UYMUYOR (2)
HİÇ UYMUYOR (1)

- ( ) 1. Bence insanların çoğu benden daha atılgan ve saldırgandır.
- ( ) 2. Sıkılganlığım yüzünden karşıt cinse herhangi bir öneride bulunamıyor ya da onların önerilerini kabul edemiyorum.
- ( ) 3. Bir lokantada isteğime göre hazırlanmamış bir yemek getirince garsona şikayette bulunurum.
- ( ) 4. Başkalarının beni kırdıklarını fark ettiğim halde onları incitmemeye dikkat ederim.

- ( ) 5. İstemediğim bir malı almam için ısrar edilirse “hayır” demekte zorluk çekerim.
- ( ) 6. Benden bir şey yapmam istendiğinde nedenini öğrenmekte ısrar ederim.
- ( ) 7. İnsanı geliştirici ve sert tartışmalara katılmak istediğim zamanlar olur.
- ( ) 8. Benim durumumdaki herkes gibi ben de yükselmek için çabalarım.
- ( ) 9. Doğrusunu isterseniz insanlar beni kullanır.
- ( ) 10. Yeni tanıştığım insanlarla ya da yabancılarla rahatlıkla konuşurum.
- ( ) 11. Karşıt cinsten birine ne söyleyeceğimi çoğu kez bilmem.
- ( ) 12. Resmi telefon konuşmalarını yapmaktan çekinirim.
- ( ) 13. Bir işe mektup yazarak başvurmayı yüzyüze görüşmeye tercih ederim.
- ( ) 14. Satın aldığım şeyleri geri vermekten sıkılırım.
- ( ) 15. Beni rahatsız eden saygı değer bir yakınımın rahatsızlığımı ifade etmek yerine duygularımı ondan saklamayı yeğlerim.
- ( ) 16. Aptalca görünürüm korkusu ile soru sormaktan kaçırım.
- ( ) 17. Bir tartışma sırasında kızdığım, hırslandığım belli olacak diye korkarım.
- ( ) 18. Tanınmış ve saygı duyulan bir kimsenin yanlış bir şey söylediğini duyduğumda dinleyenlere kendi görüşümü de duyurmaya çalışırım.
- ( ) 19. Satıcılarla pazarlık yapmaktan kaçınırım.
- ( ) 20. Önemli ve değerli bir iş yaptığımda başkalarının bunu öğrenmesinde sakınca görmem.
- ( ) 21. Duygularımı ifade ederken açık ve samimiyimdir.
- ( ) 22. Biri benim hakkımda yanlış ve kötü bir şey söylese, hemen o kişi ile konuşurum.
- ( ) 23. Çoğunlukla “hayır” demekte zorluk çekerim.
- ( ) 24. Duygularımı anında açığa çıkarmaktansa biriktirmeyi yeğlerim.
- ( ) 25. Kötü bir hizmetten şikayetçi olurum.
- ( ) 26. Övüldüğümde bazen ne diyeceğimi bilemem.

- ( ) 27. Tiyatro, konferans gibi topluluklarda iki kişi yksek sesle konuşursa onlara susmalarını ya da konuşmalarına başka bir yerde devam etmelerini s3ylerim.
- ( ) 28. Kuyrukta 3ne ge7en birine yaptığının yanlış olduğunu s3ylerim.
- ( ) 29. Fikrimi ifade etmekte zorluk 7ekerim.
- ( ) 30. Hi7bir şey s3yleyemediğim zamanlar olur.

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Personel Daire Başkanlığı

Sayı : 54167746-044
Konu : Aslı KARANİS Anket İzin Hk.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

İlgi : 09/05/2016 tarihli ve 6526 sayılı yazı.

Enstitünüz Y1412.270027 numaralı Psikoloji Ana Bilim Dalı Psikoloji yüksek lisans programı öğrencilerinden **Aslı KARANİS**'in, "ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ALGILANAN DUYGUSAL İSTİSMAR DÜZEYİNİN ATILGANLIK DERECESİ ÜZERİNE ETKİSİ" adlı tez çalışması gereği "Kişisel Bilgi Formu", "RATHUS Atılganlık Ölçeği" ve "Yetişkinler İçin Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği" ile ilgili ölçekleri Üniversitemiz'de öğrenim gören lisans ve Yüksek Lisans öğrencilerine uygulama talebi Rektörlüğümüzce uygun görülmüştür.

Gereği için bilgilerinizi rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. İbrahim Hakkı AYDIN
Rektör V.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER:

Adı,Soyadı : Aslı KARANİS
Doğum yeri ve tarihi : Trabzon , 23.01.1990
E-posta : psk.aslikaranis@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

Lisans :2013 , Haliç üniversitesi , Fen Edebiyat Fakültesi ,
Psikoloji
Lise :2006, Trabzon Lisesi

MESLEKİ DENEYİM:

İstanbul iline bağlı Beylikdüzü Belediyesi bünyesindeki Aile Danışma Merkezinde psikolog olarak çalışmaktayım. (2013- halen)